

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTA GELİR DÜZEYİNDE BİREYSEL İHTİYAÇ KREDİLERİNİN
KULLANIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA (İSTANBUL ANADOLU
YAKASI ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Bahar TURGUT

İşletme Yönetimi Programı

AĞUSTOS 2019

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTA GELİR DÜZEYİNDE BİREYSEL İHTİYAÇ KREDİLERİNİN
KULLANIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA (İSTANBUL ANADOLU
YAKASI ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bahar TURGUT

(154214003)

İşletme Yönetimi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Tuna USLU

AĞUSTOS 2019

TEZ ONAY FORMU

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Orta Gelir Düzeyinde Bireysel İhtiyaç Kredilerinin Kullanımına Yönelik Bir Araştırma (İstanbul Anadolu Yakası Örneği)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.
(13/06/2019)

Bahar TURGUT

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimi hayatımda gece gündüz demeden her soruma yanıt veren, tezim süresince bana destek olan danışmanım Doç. Dr. Tuna USLU'ya teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim öğretim hayatımın devamı için elinden gelen her türlü fedakarlığı yapan annem Gülsevîm ALYAR'a ve babam Fahrettin ALYAR'a, başım her sıkıştığında yardıma koşan kardeşim Burak Han ALYAR'a, analizlerimde destek veren görümcem Büşra TURGUT'a, çalışma hayatımda bana gerekli anlayışı gösterip tezimin her aşamasında yanımda olan ablam yerine koyduğum Hülya ATALAY ELİBOL'a, varlığıyla yanımda olan ve moralimin her düştüğü an bana güç veren, maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen eşim Kadir TURGUT'a, tez yazım sürecimde ilgimi esirgediğim ama bana zorluk yaşatmayan canım oğlum Deniz TURGUT'a ve burada satırlara sığdıramayacağım benden desteğini esirgemeyen tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos 2019

Bahar TURGUT

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
1. GİRİŞ	1
2. KREDİNİN TANIMI, TÜRLERİ, KREDİ DERECELENDİRME, BİREYSEL KREDİLER VE KREDİLENDİRME SÜRECİ	2
2.1 Kredi Tanımı	2
2.2 Kredi Türleri.....	3
2.2.1 Niteliklerine göre krediler.....	3
2.2.1.1 Nakdi krediler.....	3
2.2.1.2 Gayri nakdi krediler	3
2.2.2 Teminatlarına göre krediler	3
2.2.2.1 Teminatlı krediler.....	3
2.2.2.2 Teminatsız krediler	4
2.2.3 Vadelerine göre krediler	4
2.2.3.1 Kısa vadeli krediler	4
2.2.3.2 Orta vadeli krediler	4
2.2.3.3 Uzun vadeli krediler.....	4
2.2.4 Amaçlarına göre krediler	4
2.2.4.1 Yatırım kredileri.....	4
2.2.4.2 Üretim kredileri.....	4
2.2.4.3 İşletme kredileri	4
2.2.4.4 Tüketici kredileri.....	5
2.2.5 İzin açısından krediler.....	5
2.2.5.1 Şube yetkisinde kullanılan krediler	5
2.2.5.2 Otorize krediler	5
2.3 Kredi Derecelendirmenin Tarihsel Gelişimi	5
2.4 Kredi Derecelendirmenin Önemi	6
2.5 Kredi Derecelendirmenin Faydaları	8
2.6 Kredi Derecelendirme Kuruluşları	9
2.6.1 Türkiye’de faaliyette bulunması kabul edilen kredi derecelendirme kuruluşları	11
2.6.1.1 Moody’s	11
2.6.1.2 Standart&Poor’s.....	12
2.6.1.3 Fitch	14

2.7 Kredi Riskinin Tanımı	15
2.8 Kredi Derecelendirmede Riskin Önemi	16
2.8.1 İktisadi faaliyetler sürecinde karşılaşılabilecek risk çeşitleri	17
2.8.1.1 Mikro ekonomik anlamda risk	17
İşletme riski	17
Pazar riski	18
2.8.1.2 Makro ekonomik anlamda risk	18
Faiz değişme riski.....	18
Döviz kuru riski.....	18
Ülke riski	18
Ekonomik risk	18
2.8.1.3 Alternatif finansman kanalları.....	19
Leasing (finansal kiralama)	19
Factoring.....	19
Forfaiting	21
2.9 Bireysel Kredinin Tarihsel Gelişimi.....	21
2.10 Bireysel Kredi Tanımı	22
2.11 Bireysel Kredi Çeşitleri	22
2.12 Bireysel Kredilerin Yararları ve Zararları	23
2.13 Türkiye Bireysel Kredi Kullanım Oranları.....	23
2.14 Kredilendirme Süreci.....	25
2.15 Kredi Sürecinin Aşamaları	26
2.15.1 Kredi talebinin oluşturulması.....	26
2.15.2 İlk görüşme ve istihbarat yapılması	27
2.15.3 Finansal analiz	28
2.15.3.1 Kredi analizinde dikkate alınacak faktörler	29
Kişisel faktörler	29
Mali faktörler.....	30
Ekonomik faktörler.....	30
Diğer faktörler	31
2.15.4 Kredinin oluşturulması	31
2.15.5 Kredinin fiyatlandırılması ve kullanılması.....	32
2.15.6 Kredinin izlenmesi ve yönetimi.....	32
2.15.7 Kredinin sorunlu hale gelmesi durumunda takibi.....	32
2.15.8 Kredinin tasfiye edilmesi	33
3. TÜRKİYE'DE ORTA SINIF VE ORTA GELİR TUZAĞI	34
3.1 Orta Sınıf ve Toplumsal Refaha Etkisi.....	34
3.1.1 Girişimci orta sınıf.....	34
3.1.2 Beşeri sermaye ve maaşlı çalışan orta sınıf	35
3.1.3 Orta sınıfın nitelikli talebi.....	35
3.2 Orta Gelir Tuzağını Açıklayan Teorik ve Ampirik Yaklaşımlar	36
3.3 Orta Gelir Tuzağının Sebepleri	37
3.4 Orta Gelir Tuzağından Çıkış Stratejisi	40
3.5 Türkiye'de Orta Gelir Tuzağı.....	41

3.6 Türkiye’de Kadının Ekonomideki Yeri ve Rolü	44
3.7 Kadınların Kredi Kullanımı ve Çalışma Hayatında Kadın Oranı	47
4. YÖNTEM.....	50
4.1 Araştırmanın Amacı	50
4.2 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	50
4.3 Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri.....	50
4.4 Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Aracı	51
4.5 Verilerin Analizinde Kullanılan İstatiksel Teknikler	51
4.6 Araştırmanın Bulguları.....	51
5. TARTIŞMA	68
6. SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	78
Ek 1: Bireysel Kredi Kullanımı Anketi.....	78
ÖZGEÇMİŞ.....	84

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2.1 : Türkiye’de kredi derecelendirme yetkisi almış kuruluşlar.....	11
Çizelge 2.2 : Moody's şirketinin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi notları	12
Çizelge 2.3 : Standart&Poor's şirketinin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi notları....	13
Çizelge 2.4 : Fitch şirketinin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi notları	14
Çizelge 2.5 : Türkiye’ de mal ve hizmet alanında kullanılan kredi miktarı.....	23
Çizelge 2.6 : Türkiye’ de mal ve hizmet alanında kredi kullanılan kişi sayısı	24
Çizelge 2.7 : X bankası kredi ekranı.....	26
Çizelge 3.1 : 1950 Sonrasında düşük-orta gelir seviyesinden yüksek orta gelir seviyesine ulaşan ülkeler	39
Çizelge 3.2 : 1950 Sonrasında yüksek-orta gelir seviyesinden yüksek gelir seviyesine ulaşan ülkeler	39
Çizelge 3.3 : 1950 Sonrasında düşük-orta gelir seviyesinden yüksek orta gelir seviyesine ulaşan ülkeler	42
Çizelge 3.4 : Bazı ülkelerde ulusal tasarrufların ve yatırımların gsyh'ya oranı (%)	43
Çizelge 3.5 : Bazı ülkelerde ar-ge harcamaları ve yüksek teknolojlili ürün ihracatı.	44
Çizelge 3.6 : Dünyada bölgelere göre kadınların işgücüne katılım oranları	47
Çizelge 3.7 : Hane halkında fertlerin iş gücü durumu (15+ yaş).....	48
Çizelge 3.8 : Kadın için uygun görülen evlenme yaşı – 2016 yılı.....	49
Çizelge 3.9 : 15-24 Yaş kadınların iş gücüne katılım oranı.....	49
Çizelge 3.10: 15 Yaş üstü kadınların eğitim durumuna göre iş gücüne katılım oranları.....	49
Çizelge 4.1 : Demografik özelliklerin frekans dağılımı	52
Çizelge 4.2 : Açıklayıcı faktör analizi	55
Çizelge 4.3 : Normallik testi	58
Çizelge 4.4 : Faktörler arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizi	59
Çizelge 4.5 : Cinsiyet farkı	61
Çizelge 4.6 : Medeni durum	61
Çizelge 4.7 : Eğitim durumu.....	62
Çizelge 4.8 : Çocuk durumu korelasyonu	63
Çizelge 4.9 : Çocuk durumu	63
Çizelge 4.10: Çocuk sayısı	64
Çizelge 4.11: Eşlerin çalışma durumu	64
Çizelge 4.12: Ek gelir durumu.....	65
Çizelge 4.13: Kredi kullanımının toplam hane gelirine göre dağılımı	66
Çizelge 4.14: Çalışma nedenleri	67

ORTA GELİR DÜZEYİNDE BİREYSEL İHTİYAÇ KREDİLERİNİN KULLANIMINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA (İSTANBUL ANADOLU YAKASI ÖRNEĞİ)

ÖZET

Bireylerin yaşamları boyunca ihtiyaçlarını giderebilmeleri için çalışma hayatında yer almalarının yanı sıra bazı farklı yollara başvurmaktadırlar. Bunlardan biri de bireysel ihtiyaç kredisi kullanımına yönelimdir.

Çalışmamızın amacı Bankacılık Sisteminde verilen kredilerin risk analizi yapılmama durumu, ne kadarının bireysel ihtiyaç kredisi olduğunu tespit etmek, kadınların ekonomideki yeri ve Orta Gelir Tuzağında bulunan Türkiye'nin verilerle bu tuzağa yakalanma nedenleri, tuzaktan çıkmak için yapılması gerekenleri gözlemlemektir. Orta Gelir Tuzağına yakalanan Türkiye'nin tuzaktan kurtulabilmek için uygulaması gereken bazı politikalar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları AR-GE yatırımları, kadın işgücü, ulusal tasarruf, yabancı tasarruf vb. dir. Kadın istihdamı orta gelir tuzağında önemli bir etkidir. Ekonomik kalkınma ancak kadınların iş gücüne katılmasıyla mümkün olacaktır. Kadın iş gücü arttığında orta gelir tuzağından kurtulma aşamasında büyük bir katkı sağlayacaktır. Orta gelir tuzağından kurtulamayan ülkelerin hane içindeki geçim sıkıntısı kredi kullanımına eğilim oluşturmaktadır.

Bireysel kredi kullanım oranlarının cinsiyet, eğitim, eş durumunun çalışması açısından tespitini yaparak kadınların ekonomiye katılması gerektiği, artık bunun bir ihtiyaç olduğunu tespit etmek amacıyla anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmalar sonucu kadınların çalışma hayatındaki oranı erkek çalışan oranına yakın olduğu, bireysel kredi kullanımının fazlalığı, insanların ihtiyaç nedeniyle daha fazla krediye yöneldiği gözlemlenmiştir. Kadınlarında iş yaşamında aktif olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak çalışanların eşlerinin de yüksek oranda çalışma hayatında yer alması artık çift gelirli bir hayatın sürdüğünü göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: *Orta Gelir Tuzağı, Bireysel Krediler, Kadın İstihdamı*

A RESEARCH ON THE USE OF INDIVIDUAL NEED CREDITS AT MEDIUM INCOME LEVEL (A CASE OF ISTANBUL ANATOLIAN SIDE)

ABSTRACT

In order to meet the needs of individuals throughout their lives, in addition to taking part in working life, they resort to some different ways. One of them is the tendency to use individual consumer loans.

Conduct risk analysis of loans in the aim of our study Banking System status, how much to identify that individual loans, the place of women in the economy and the Middle Income Trap in with Turkey's give it a trap to catch reasons, to observe needs to be done to get out of the trap. To get rid of Turkey's Middle Income Trap caught in the trap, there are some policies that must be implemented. Some of them are R & D investments, women labor, national savings, foreign savings and so on. d. Women's employment is an important factor in the middle income trap. Economic development will be possible only through the participation of women in the labor force. When the female labor force increases, it will make a great contribution to the middle income trap. The lack of livelihood in households of countries that cannot be capped from the middle income trap constitutes a tendency to use credit.

A survey was conducted to determine the need for women to participate in the economy by determining the personal loan utilization rates in terms of gender, education, and employment of their spouses. As a result of the researches, it is observed that the ratio of women in working life is close to the rate of male employees, the increase in the use of individual loans and the people tend to more loans due to need. It is seen that women are active in business life.

As a result, the fact that the spouses of the employees also take part in the working life at a high rate shows that a double-income life now continues.

Key Words: *Middle Income Trap, Personel Credit, Women's Employment*

1. GİRİŞ

Küreselleşen Dünyada teknolojinin gelişmesiyle bankacılık sektörü önem arz etmeye başlamıştır. Bankacılık sektöründe bireysel kredi kullanımının giderek artması ekonomik hayatı etkileyen önemli bir olgu haline gelmiştir. Bireysel kredi kullanımının artması, buna neden olan etmenleri ve neleri etkilediği üzerine yapılan çalışmaları beraberinde getirmektedir.

Çalışmamızın temel amacı bireysel ihtiyaç kredilerinin etki alanının ekonomide ne gibi bir etki yarattığıdır. Bu amaca ulaşabilmek için 186 kişinin katıldığı anket çalışması yapılmıştır. Bireysel kredilerin hayatımıza girişini, ne çeşitlerde karşımıza çıktığına, kredi kullanımına yönelik verilerle başlamış olduğumuz çalışmamızda kredi derecelendirme ve kuruluşlarına, orta gelir tuzağı kavramına değinilmiştir.

Bankacılığın temel kaynağı olan kredilerin aşamalarıyla birlikte anlatıldığı birinci bölümde kredilerin verilme aşamalarının detaylı anlatımı, gerçek kişiler tarafından kullanılan bireysel kredi kullanımı, çeşitleri hakkında araştırma yapılmıştır. Kullanılan bireysel kredilerin fayda ve zararlarının yer aldığı bu bölüm kredilerin hayatımızda ne derece etkili olduğunu göstermektedir.

İşletmelerin veya bireylerin mali sorumluluklarını zamanında yerine getirip getiremeyeceğini incelemek üzere kullanılan, işletmelerin veya bireylerin geçmişteki ve günümüzdeki verileri üzerinden yapılan bir sınıflandırma sistemi olan derecelendirme ile çalışmamız bir yol çizmeye başlamıştır. Ülkemiz için kredi notlandırmanı yapan kuruluşları tanıyarak kredi riskinin önemi göze çarpmaktadır.

İkinci bölümde orta gelir tuzağının var oluşunun temelleri incelenmiştir. Orta gelir tuzağını kısaca açıklamak gerekirse kişi başına düşen gelirin bir noktada tıkanması ve ilerleyememesi anlamına gelmektedir. Ekonominin içinde yer alan kadın erkek tüm bireylerin kişi başına düşen gelirleri ekonomiyi etkilemektedir. Ülkemizin orta sınıf içinde yer almasının nedenlerinden biri de ataerkil yaklaşımla yaşıyor olmamız ve kadınların iş hayatında atıl tutulmasıdır. Bu durum da hane gelirini etkilemekte ve geçim sıkıntısı yaşanmakta, krediye yönelim artmaktadır.

2. KREDİNİN TANIMI, TÜRLERİ, KREDİ DERECELENDİRME, BİREYSEL KREDİLER VE KREDİLENDİRME SÜRECİ

2.1 Kredi Tanımı

Kredi bankacılık sektöründe temel kaynak olarak karşımıza çıkmakta ve günümüzde de bunu kanıtlar nitelikte ciddi bir paya sahip olduğu düşünülmektedir (Söker, 2010).

Kredinin köken olarak Latincedeki “creader” sözcüğünden geldiği ve güven-itibar anlamı taşıdığı bilinmektedir (Salkaya, 2018).

Türk Dil Kurumuna göre kredinin tanımı; “Para, mal veya para cinsinden bir değer belirli bir vade ve koşulla geri alınmak üzere verilmesi”dir. (Kuzu, 2018)

Kredinin tanımında da yer verilmiş olan “geri alınmak üzere verilmesi”nden de anlayacağımız üzere güven-itibar kelimelerinin önemi bir kez anlaşılmaktadır. Bankalar krediyi verirken bu hususa özellikle dikkat etmekte ve riski en aza indirmek için birçok prosedür uygulayarak kredi vermektedirler.

Bu tanımlamalar sonucu anlaşılmaktadır ki kredide güven, zaman, risk ve gelir başlıklarından oluşan 4 temel husus bulunmaktadır.

Bu hususları inceleyecek olursak;

Güven; kredi talep edenin oluşturduğu itibardır. Hiçbir kurum, kuruluş geri alamayacağını bildiği veya düşündüğü kimseye kredi vermez. Kredi verdiği kimse ile kuruluş arasındaki ilişki karşılıklı güvene dayanmaktadır (Koç, 2010).

Zaman; bir başka deyişle vade unsuru da sayılmaktadır. Bu hususta verilen kredinin ne kadar sürede geri ödeneceği belirlenmektedir. Aslında zaman yani vade kredinin oluşumunda önemli bir etken sayılmakta ve risk derecesini etkilemektedir (Çilek, 2014).

Risk; bankacılık sektöründe verilen kredinin belirlenen vade(zaman) içerisinde ödenmeme veya hiçbir şekilde ödenmeme durumunda oluşan maddi kayıptır (Kuzu, 2018).

Gelir; bankacılık sektörü güven sağladığına inanılan kimseye risk derecesini göz önünde bulundurarak belirli bir zamanda sağladığı kaynağa karşılık almış olduğu güvence sayılmaktadır. Bu karşılık risk görece derecesine göre değişkenlik göstermektedir.

2.2 Kredi Türleri

Kredi türlerini inceleyecek olursak bir çok gruplandırma ile karşılaşmak mümkündür. Bu gruplandırmaların kaynağı kredinin vadesi, miktarı, kullanım amacı, kullanılan alan ve teminatıdır (Yıldırım, 2007).

2.2.1 Niteliklerine göre krediler

2.2.1.1 Nakdi krediler

Maddi olarak ihtiyacı bulunan gerçek veya tüzel kişilere bankaların sağladığı kaynaktır. Belirli bir hizmeti satın almak için başvurulmuş kredi türüdür ve anlaşılan süre sonunda faiziyle beraber ödenir (<https://paratic.com/kredi-nedir-cesitleri-nelerdir/>).

2.2.1.2 Gayri nakdi krediler

Şirketlere, peşin ödeme yapmak istenmediklerinde sağlanan bir imkandır. Nakit olarak verilmez. Şirketlerdeki en büyük risklerden biri alacaklarını temin edememe ihtimalidir. Bu nedenle şirketler işlemlerini bu yolla yaparak riskleri ortadan kaldırırlar (<https://paratic.com/gayri-nakdi-kredi-nedir-cesitleri-nelerdir/>).

2.2.2 Teminatlarına göre krediler

2.2.2.1 Teminatlı krediler

Teminatlı Kredileri iki başlıkta incelemek mümkündür. Bunlardan birinci şahsi teminatlı ikincisi ise maddi teminatlı kredilerdir. Şahsi teminatlı krediye örnek verecek olursak senet karşılığı verilen krediler, çift imzalı teminat mektupları, kefalet karşılığı verilen kredi gibi kredilerdir. Maddi teminatlı kredilere örnek ise hisse senetleri, emtia rehini, tahvil gibi kredilerdir (Gürkan, 2005).

2.2.2.2 Teminatsız krediler

Kredi alacak kişinin yalnızca kredi değerliliğine bakılarak, ekstra bir teminata dayanmadan borçlu imzasının yeterli görüldüğü kredilerdir. Teminatsız kredilerde örnek verecek olursak açık krediler ve tek imzalı teminat mektupları diyebiliriz (Parasız, 2005).

2.2.3 Vadelerine göre krediler

Vadelerine göre kredileri 3 başlıkta inceleyebiliriz.

2.2.3.1 Kısa vadeli krediler

Kısa vadeli kredilerin vadesi 18 ayı geçemez. 18 aya kadar olan krediler kısa vadeli kredilerdir.

2.2.3.2 Orta vadeli krediler

Vadesi 18 aydan 5 yıla kadar olan kredilerdir.

2.2.3.3 Uzun vadeli krediler

Vadesi 5 yıldan başlayan ve daha uzun kredilerdir (Parasız, 2005).

2.2.4 Amaçlarına göre krediler

2.2.4.1 Yatırım kredileri

İşletmelere demirbaş temini için açılan orta ve uzun vade olarak açılan kredilerdir (Karamustafa, 2013).

2.2.4.2 Üretim kredileri

İşletmelerde mevcut bulunan bina ve tesislerinde yenilenme modernizasyon, genişletme çalışmaları, demirbaş sağlanması için genel olarak orta vadede açılan kredilerdir (Karamustafa, 2013).

2.2.4.3 İşletme kredileri

İşletmelerin üretim faaliyeti ihtiyaçlarını gidermek, döner sermayeye eksiklerini gidermek üzere açılan kredilerdir (Karamustafa, 2013).

2.2.4.4 Tüketici kredileri

Gerekli ve ihtiyaç duyulan mal veya hizmetin satın alınması amacıyla, gelecekte ele geçirecek gelirlerin göz önünde bulundurularak ihtiyaç sahibi tüketicilere sunulan kredilerdir (Karamustafa, 2013).

2.2.5 İzin açısından krediler

2.2.5.1 Şube yetkisinde kullanılan krediler

Genel müdürlüğün belirlediği limitler içerisinde başka bir makamdan izin almadan şube yetkilileri tarafından açılan kredilerdir (Söğütçü, 2011).

2.2.5.2 Otorize krediler

Genel Müdürlüğün şube için belirlediği limitleri aşması durumunda bir üst makamın onayını gerektiren kredilerdir (Söğütçü, 2011).

2.3 Kredi Derecelendirmenin Tarihsel Gelişimi

Kredi derecelendirmenin tarihi köklü bir geçmişe dayanmaktadır.

Kredi derecelendirme, borçlunun ödeme gücünü dikkate alarak oluşacak risklerin bu işi yapan kuruluşlar tarafından değerlendirilmesidir. (Giter, 2016)

Kredi derecelendirmenin öneminin artması kredi derecelendirme kuruluşlarına duyulan ihtiyacın artmasına da yol açmıştır.

Kredi derecelendirme kuruluşlarının değeri 1970 ve 1982 yıllarındaki borç krizlerinin uluslararası para sistemine etkisi üzerine artmıştır (Kaymaz, 2012).

Kredi derecelendirmenin ortaya çıkışı borç talep edenler ile talepte bulunanlara fon sağlayanlar arasındaki bağlantının güvenli bir ölçüde gelişmesini sağlamak amacıyla ABD’de gerçekleşmiştir (Babuşcu, 1997).

20. yüzyılın yeniliği olarak kabul edilen derecelendirme, ilk olarak ABD’de yayınevlerinin yatırımcılara, ticari firmaların finansal durumları hakkında bilgi sağlamalarıyla başlamıştır. Tahvil derecelendirme kuruluşlarının öncüleri, 1837’de ABD’de yaşanan mali krizin hemen ardından, tüccarların mali yükümlülüklerini ödeme kabiliyetlerini derecelendiren merkantilist kredi kuruluşları olmuştur. 1909 yılında ilk derece ilanına kadar yaklaşık iki yüzyıl kadar piyasalar böyle bir ihtiyaç

hissetmeden var olabilmüşlerdir. Akabinde derecelendirmenin menkul kıymetlerin derecelendirilmesini de kapsayacak şekilde yaygınlaşması, 1909'da John Moody'nin ABD demiryolları tahvillerini derecelendirmesi ile birlikte başlamış sonrasında kamu hizmetleri ve endüstri şirketlerine ait tahviller ile daha da genişlemiştir (TCMB,1999).

Moody's 1962'de Dun & Bradstreet tarafından satın alınmıştır. 2000 yılında is Dun & Bradstreet'e yarı bağlı ama ayrı bir şirket olarak faaliyetlerine devam etmiştir.1966 yılına kadar bir kamu kuruluşu olarak faaliyetlerine devam eden S&P firması daha sonra tamamen bağımsız olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. FitchRatings ise, 1997 yılında bir İngiliz firması olan IBCA ile birleşmiş, daha sonra FIMALAC firması tarafından satın alınmıştır (Balat, 2019)

ABD'de başlayan ticaretler sonucu gelişen kredi derecelendirme ödeme gücünün önemini ortaya koymuş olacak ki birçok şirket kurulmuş ve bu şirketlerin uyması gereken yasal düzenlemesi de ticaretin başladığı noktada yani ABD' de ABD Sermaye Piyasası Kurulunun görevi olmuştur.

Uzun süre boyunca faaliyet gösteren söz konusu derecelendirme kuruluşları, özellikle yükselen piyasalarda, yeni kuruluşların ortaya çıkması sonucu rekabetçi bir ortamla karşılaşmışlardır. Zaman içinde derecelendirme kuruluşlarının derecelendirdikleri finansal aksiyon alanları artmış ve derece raporlarını daha sık yayımlamaya başlamışlardır.

2.4 Kredi Derecelendirmenin Önemi

Öncelikle derecelendirmenin tanımlarına bakacak olursak; derecelendirme, işletmelerin veya bireylerin mali sorumluluklarını zamanında yerine getirip getiremeyeceğini incelemek üzere kullanılan, işletmelerin veya bireylerin geçmişteki ve günümüzdeki verileri üzerinden yapılan bir sınıflandırma sistemidir. Derecelendirme, yatırımcının ödeme kabiliyetini yani zamanında ve belirlenen standartlarda ödeme gücünü analiz etmeye yarayan, bununla beraber piyasadaki etkinliğini değerlendiren, işin uzmanları tarafından oluşturulmuş görüşlerdir. (Yazıcı, 2009).

Derecelendirme kuruluşları tarafından açıklanan kredi notları, bir yatırımcının hangi şirket veya kuruma yatırım yapacağına karar vermesinde rol oynayan en önemli bilgi

kaynağıdır. Yatırımcılar verecekleri bu karar ile büyük bir risk altına girdiklerinden dolayı yatırım yapılacak şirket veya kuruma güven esastır. Kredi derecelendirme şirketleri de bu noktada aktif rol oynayarak saptırıcı, güvensiz türdeki işlemlerin önüne geçmekte önemli bir role sahiptir (Kaymaz, 2012).

Yatırımcılar, kredi derecelendirme kuruluşları tarafından yapılan analizler sonucu ulaştıkları veriler sayesinde riskli yatırımlarını en aza indirmeyi amaçlamaktadırlar.

Bu süreçte derecelendirme kuruluşlarının yaptıkları kredi analizi, kredi talep eden kişi veya kuruluşların kredi değerliliği konusunda bir sonuca ulaşmak için bu konuda kullanılacak gerekli ve bağlantılı çeşitli bilgi ve etkenlerin değerlendirilmesini, bunun sonucunda ise kredi talep eden kişi veya kuruluşun ne miktarda ve ne koşullarda kredilendirilmesi gerektiğini inceleyen bir çalışmadır. (Bodur ve Teker, 2005).

Yatırımcılar açısından yatırım yapılacak ülke ya da şirketin güvenilirliğinin bilinmesi, mali, idari ve politik yönleriyle tanınması en önemli konuların başında gelir. Yatırımcıların bu önemli veriye ulaşmaları ciddi bir maliyet oluşturacağından, zaman kaybına neden olacağından ve birçok bilgiye ulaşmanın mümkün olamayacağından dolayı derecelendirme kuruluşları devreye girmektedir. Bu derecelendirme kuruluşları herkes tarafından anlaşılabilir, doğru ve güvenilir analizler sunmaktadır ve bu bilginin yanında derecelendirdikleri ülke ya da kuruluşun gelecekteki durumuna dair öngörülerde bulunmaktadır (Akçayır, 2013).

Kredi derecelendirme kuruluşlarının piyasaya sürmeleri beklenen ülkeler veya kuruluşlar hakkındaki ekonomik durumu belirten veriler, bunun yanı sıra gelecekteki olası gelişmeleri gösteren bilgiler piyasa aktörlerinin işlerini kolaylaştırabilmek adına bilgiye kısa sürede ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Kredi derecelendirme kuruluşlarının piyasaya sürdüğü verilerin doğruluğu yatırımcılar, derecelendirme kuruluşları ve derecelendirmeye giren ülke açısından büyük önem arz etmektedir (Giter, 2016).

1980 sonrasında yaşanan küreselleşme yatırımcılara sunduğu fırsatların yanı sıra olumsuz yanları da söz konusu olmuştur. Piyasa aktörleri tarafından doğru karar verebilmesi için bu olumsuzlukların görülmesi ve bilinmesi gerekmektedir. Değişik şekillerde ortaya çıkabilen ve sürekli artan risklerle beraber rasyonel

değerlendirmeler önem kazanmakta bunun üzerine şirketler ve ülkeler ile ilgili analiz çalışmaları yapılmaya başlanmıştır (Şen, 2014).

Ülkelerin ekonomik durumunun yanı sıra politik durumu da derecelendirme kuruluşları tarafından incelenmektedir. Buradan yola çıkarak ülkelerin ekonomik yapısının incelenmesinde makroekonomik veriler kullanıldığı gibi politik yapının incelenmesinde de siyasi ilişkiler, seçim sürecindeki olaylar, ülkenin üzerinde siyasetin etkisi, partiler arası ilişkiler gözlemlenmektedir (Giter, 2016).

Kredi derecelendirmenin ülke ekonomisine katkısını şu şekilde sıralayabiliriz (Yazıcı, 2009):

- Ekonomide güven ortamı oluşur ve bununla beraber gelişimi artan mali piyasalarda getiri fazlalaşır.
- Ekonomiye dış kaynak akışı sağlanması kolaylaşır ve ulusal-uluslararası piyasalar arası bütünlük sağlanır.
- Ekonomi içinde yer alan risk seviyesinde azalma görülür, finansal işlemlerde etkinlik yükseliş gösterir.

2.5 Kredi Derecelendirmenin Faydaları

Yatırımcılar için yapılan kredi derecelendirmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu işlemin güvenilir firmalar tarafından yapılması da yatırımcıların göz önünde bulundurduğu önemli noktalardan biridir.

Derecelendirme içerisinde bulunan risk derecelendirilmesi, yatırımcılardan detaylı bir analiz yapma olanakları bulunmayanların yatırım yapmak istedikleri piyasada ulaşmak istedikleri verilere ulaşma ve geri ödeme gücünü görebilme imkanını karşılaştırmalı veriler ile sunabilmektedir. Bu sayede yatırımcının oluşabilecek riskleri önleme olanağı bulmasını sağlamakta ve yapacakları yatırımlarda geri ödenmeye durumundaki zararını en aza indirmek açısından ne kadar risk primi belirlemesi gerektiğini kolaylaştırmaktadır (Halıcı, 2005).

Derecelendirme işlemleri hem yatırımcılar hem de borçlananlar için birçok fayda sağlamaktadır.

Yatırımcılar açısından faydaları şunlardır:

- Yatırımcılar tarafından yapılması zor detaylı analizlerin derecelendirme kuruluşları kanalıyla yatırımcılara ulaştırılmasını sağlar.
- Derecelendirme işleminin uzmanlar tarafından yapılıyor olması, güvenilir veri sunması yatırımcının yatırım yapma imkanını artırır ve daha geniş bir yatırım yapma şansı yakalamasını sağlar.
- Yatırımcılar için derecelendirme, kredi risk limitini belirlemede değerlendirme aracı olarak kullanılmaktadır.
- Gelişmiş piyasalara bakacak olursa burada yatırımcılar için derecelendirme, alacakları menkul kıymetlerde kredi riski belirlemede faktör olarak kullanılmaktadır.
- Yatırımcılar tarafından üstlenilecek riskin ortaya konmasını sağlar (Kaymaz, 2012).

Borçlananlar açısından faydaları şunlardır:

- Tanınmayan, dil ve kültür farklılığı sebebiyle sermaye imkanı bulamayan firmaların daha kolay sermaye ortamı bulmasını sağlar.
- Kurum hakkında mali veya mali olmayan bilgileri alakalı çevresine aktarmaya yarar.
- Yöneticiler için firmalarını gözden geçirme imkanı sunar.
- Derecesi belli olan bir firmanın derecelendirme sayesinde edindiği esneklik ile piyasaya girişinde kolaylıklar sunar (Kaymaz, 2012).

Derecelendirmenin birde ülke ekonomisi açısından faydaları bulunmaktadır. Bunlar:

- Güvenilir mali piyasayı ekonomiye kazandırır.
- Ekonomide kaynak temini sağlar.
- Genel riski azaltır ve büyümeye etkinlik sağlar (gunaycaymaz.com).

2.6 Kredi Derecelendirme Kuruluşları

Kredi derecelendirmenin temelleri Lewis Tappan tarafından 1837 yılında oluşan ekonomik kriz döneminde müşterilerinin bulunduğu düzeyi tespit etmek için geliştirmiş olduğu değerlendirme metoduna dayanmaktadır. Tappan kendisinin de zarara uğraması ile borçlu kimselerin kredideki değerliliğinin belirlenmesi amacıyla avukatların çoğunlukta olduğu bir ağ kurmuş ve derecelendirmenin temellerini

atmıştır. Kredi derecelendirme işini yapan ilk oluşum bu şekilde oluşturulmuştur (Bilen, 2018).

Kredi derecelendirme kurumları; başarılı bir şekilde yürüttüğü ilkeler ile kredi riskini herkes tarafından kabul görecektir nitelikte ölçmektedir. Yatırımcı kredi derecelendirme kuruluşunun vermiş olduğu notları dikkate alarak işletmelere karşı güven duymaktadır. Bu sebeple şirketlerin ihraçlarını kolaylaştırabilmek adına derecelendirme önem taşımaktadır (Kazhi, 2016).

Derecelendirme kuruluşları kredi talebinde bulunan yabancı piyasalardaki şirketlerin ödemelerini zamanında yapıp yapmadıkları ile bilgi vermektedir. Bu kuruluşlar sadece alınan kredilerin ödenme durumunu, bu borcu ödeme isteği var mı bunu da tespit etmektedir (Balat, 2019).

Amaçları arasında ülkenin kredi değerliliğini tespit etmek, borçlu kimselerin borçlarını ödeme kabiliyetlerini incelemek, kurumların yatırım yapılabilir durumda olup olmadığını belirlemenin yer aldığı kredi notlandırma kuruluşları vermiş oldukları notlar uluslararası piyasada kabul görmüş ve dikkate alınmaktadır (Tütüncü Hasbi, 2012).

1909 da yazılan John Moody'nin yazmış olduğu "Demiryolları Yatırımlarının Analizleri" adını verdiği eserinde kullanmış olduğu sembolleri zaman içerisinde kredi değerlendirmede kullanarak uluslararası sembol durumuna getirmiştir (Bilen, 2018).

Bu kuruluşların sahip olması gereken özellikler arasında güvenilir, bağımsız hareket etme ve açık bir işleyiş yürütmesi yer almaktadır. Derecelendirme şirketleri hükümet baskısından uzak, herhangi bir kuruma bağlı olmadan, işleyişi tamamen tarafsız yürüterek çıkan sonuçları uluslararası piyasada kabul gören sembollerle ifade etmelidir. Nitekim derecelendirme kuruluşları bu notlandırma sistemi ile kurumların ne kadar güvenilir olduğunu tespit ederek oluşacak riskleri azalmaya çalışması gerekmektedir (Tütüncü Hasbi, 2012).

2008 Mart itibariyle Dünya'da ABD kuruluşları ile beraber 64 kredi derecelendirme kuruluşu yer almaktadır. 5'i Avrupa Birliği menşei kuruluşlar olarak aktif bulunmaktadır. Türkiye'de SPK (Serbest Piyasalar Kurulu)'dan izin almış 7 kuruluş bulunmaktadır.

New York merkezli Moody's Investors Service, Standard&Poor's (S&P) ve Fitch şirketleri günümüzde uluslararası kabul gören en önemli üç kredi derecelendirme kuruluşudur (Çelik, 2016).

Çizelge 2.1: Türkiye'de kredi derecelendirme yetkisi almış kuruluşlar

	Türkiye'de Kurulan ve SPK Tarafından Yetkilendirilen Derecelendirme Kuruluşları	Türkiye'de Derecelendirme Faaliyetlerinde Bulunmaları Kurulca Kabul Edilen Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları
Kredi Derecelendirmesi	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fitch Ratings Finansal Derecelendirme Hizmetleri A.Ş. 2. JCR Avrasya Derecelendirme A.Ş. 3. TCR Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme 4. Saha Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.	<ol style="list-style-type: none"> 5. Standards and Poor's Corp 6. Moody's Investor Service Inc. 7. Fitch Ratings Ltd.

Kaynak: (www.spk.gov.tr)

2.6.1 Türkiye'de faaliyette bulunması kabul edilen kredi derecelendirme kuruluşları

2.6.1.1 Moody's

Avukat John Bradstreet'in müvekkillerinden topladığı piyasa verilerini New York toptancılarına satarak başlattığı hareketi 1849 yılında şirketleştirmesiyle ortaya çıkan Bredstreet Company'dir. Bu iki şirketin birleşmesiyle Dun and Bradstreet şirketi kurulmuş ve 1962 yılında isim değiştirerek günümüzde de en önemli üç büyük derecelendirme şirketi arasında kabul edilen Moody's Investors Service adını almıştır (Çelik, 2016).

Moody's şirketinin Türkiye üzerine değerlendirmesi yıllar itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 2.2: Moody's şirketinin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi notları

Kredi Derecelendirme Yapan Kuruluş	Belirlenen Derece	Görünüm	Tarih
Moody's	Ba1	Durağan	Eylül 23 2016
Moody's	Baa3	Negatif İzlemede	Temmuz 18 2016
Moody's	Baa3	Negatif	Nisan 11 2014
Moody's	Baa3	Durağan	Mayıs 16 2013
Moody's	Ba1	Pozitif	Haziran 20 2012
Moody's	Ba2	Pozitif	Ekim 05 2010
Moody's	Ba2	Durağan	Ocak 08 2010
Moody's	Ba3	Pozitif	Eylül 18 2009
Moody's	Ba3	Durağan	Aralık 14 2005
Moody's	B1	Pozitif	Şubat 11 2005
Moody's	B1	Durağan	Ekim 21 2003
Moody's	B1	Negatif	Temmuz 10 2002
Moody's	B1	Durağan	Ocak 15 2002
Moody's	B1	Negatif	Nisan 06 2001
Moody's	B1	Durağan	Şubat 21 2001
Moody's	B1	Pozitif İzlemede	Temmuz 24 2000
Moody's	B1	Pozitif	Kasım 30 1999
Moody's	B1	Durağan	Mart 13 1997
Moody's	Ba3	Negatif İzlemede	Ocak 09 1997
Moody's	Ba3	Durağan	Haziran 02 1994
Moody's	Ba1	Durağan	Ocak 13 1994
Moody's	Baa3	Durağan	Mayıs 05 1992

Kaynak: (<https://m.bianet.org>)

2.6.1.2 Standart&Poor's

Henry Varnum Poor'un 1860 yılında Amerika'da finansal hizmet sunmak adına bu şirketi kurmuştur. "Standard Statistics" adıyla ve 70 üzeri çalışanıyla hızlı bir büyüme eğilimi göstermiştir. Daha sonra "Standard Statistics Company" ve "Poor's Publishing Company" şirketleri birliktelik sağlayarak bugünkü "Standard & Poor's" adını almıştır. Amerika, Kanada ve Avustralya'da faaliyet sürdürmüşlerdir (Çevik Tekin, 2016).

Standard & Poor's şirketi 1 milyonu aşkın devlet, kurumsal, finans sektörü ve yapılandırılmış finans kuruluşları gibi kredi notunu bünyesinde barındırmaktadır. 2016 yılına özgü yeni borçlarda 3,7 triyon dolar üstü not vermiş bulunmaktadır (https://www.spratings.com/en_US/what-we-do).

Standart&Poor's şirketinin Türkiye üzerine değerlendirmesi yıllar itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 2.3: Standart&Poor's şirketinin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi notları

Kredi Derecelendirme Yapan Kuruluş	Belirlenen Derece	Görünüm	Tarih
S&P	BB	Negatif	Ocak 27 2017
S&P	BB	Durağan	Kasım 04 2016
S&P	BB	Negatif	Temmuz 20 2016
S&P	BB+	Durağan	Mayıs 06 2016
S&P	BB+	Negatif	Şubat 07 2014
S&P	BB+	Durağan	Mart 27 2013
S&P	BB	Durağan	Mayıs 01 2012
S&P	BB	Pozitif	Şubat 19 2010
S&P	BB-	Durağan	Eylül 17 2009
S&P	BB-	Negatif	Kasım 13 2008
S&P	BB-	Durağan	Temmuz 31 2008
S&P	BB-	Negatif	Nisan 03 2008
S&P	BB-	Durağan	Haziran 27 2006
S&P	BB-	Pozitif	Ocak 23 2006
S&P	BB-	Durağan	Ağustos 17 2004
S&P	B+	Pozitif	Mart 08 2004
S&P	B+	Durağan	Ekim 16 2003
S&P	B	Durağan	Temmuz 28 2003
S&P	B-	Durağan	Kasım 07 2002
S&P	B-	Negatif	Temmuz 09 2002
S&P	B-	Durağan	Haziran 26 2002
S&P	B-	Pozitif	Ocak 29 2002
S&P	B-	Durağan	Kasım 30 2001
S&P	B-	Negatif	Temmuz 11 2001
S&P	B-	Durağan	Nisan 27 2001

Çizelge 2.3: Devamı

S&P	B-	Negatif İzlemede	Nisan 17 2001
S&P	B	Negatif İzlemede	Şubat 23 2001
S&P	B+	Negatif İzlemede	Şubat 21 2001
S&P	B+	Durağan	Aralık 05 2000
S&P	B+	Pozitif	Nisan 25 2000
S&P	B	Pozitif	Aralık 10 1999
S&P	B	Durağan	Ocak 21 1999
S&P	B	Pozitif	Ağustos 11 1998
S&P	B	Durağan	Aralık 13 1996
S&P	B+	Negatif İzlemede	Temmuz 17 1996

Kaynak: (<https://m.bianet.org>)

2.6.1.3 Fitch

Diğer bir önemli derecelendirme kuruluşu olan ve 1924 yılından beri kullanılan üç harfli rating gösterge çizelgesinin de mimarı olan Fitch ise 1913 yılında kurulmuştur. Fitch tarafından piyasaya sunulan üç harfli rating gösterge çizelgesi, 1931 Wall Street çöküşü sonrasında ilk defa derecelendirmeyi düzenleme amacıyla da kullanılmıştır (Çelik, 2016).

Fitch şirketinin Türkiye üzerine değerlendirmesi yıllar itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

Çizelge 2.4: Fitch şirketinin Türkiye'ye vermiş olduğu kredi notları

Kredi Derecelendirme Yapan Kuruluş	Belirlenen Derece	Görünüm	Tarih
Fitch	BB+	Durağan	Ocak 27 2017
Fitch	BBB-	Negatif	Ağustos 19 2016
Fitch	BBB-	Durağan	Kasım 05 2012
Fitch	BB+	Durağan	Kasım 23 2011
Fitch	BB+	Pozitif	Kasım 24 2010
Fitch	BB+	Durağan	Aralık 03 2009
Fitch	BB-	Pozitif İzlemede	Ekim 27 2009
Fitch	BB-	Durağan	Mayıs 09 2007
Fitch	BB-	Pozitif	Aralık 06 2005
Fitch	BB-	Durağan	Ocak 13 2005

Çizelge: 2.4: Devamı

Fitch	B+	Pozitif	Ağustos 25 2004
Fitch	B+	Durağan	Şubat 09 2004
Fitch	B	Pozitif	Eylül 25 2003
Fitch	B-	Pozitif	Ağustos 06 2003
Fitch	B-	Negatif	Mart 25 2003
Fitch	B	Durağan	Şubat 05 2002
Fitch	B	Negatif	Ağustos 02 2001
Fitch	B+	Negatif İzlemede	Nisan 02 2001
Fitch	BB-	Negatif İzlemede	Şubat 22 2001
Fitch	BB-	Durağan	Eylül 21 2000
Fitch	BB-	Durağan	Eylül 21 2000
Fitch	BB-	N/A	Nisan 27 2000
Fitch	B+	Pozitif İzlemede	Nisan 10 2000
Fitch	B+	N/A	Aralık 20 1996
Fitch	BB-	Negatif İzlemede	Temmuz 29 1996
Fitch	BB-	N/A	Eylül 26 1995
Fitch	B	N/A	Ağustos 10 1994

Kaynak: (<https://m.bianet.org>)

2.7 Kredi Riskinin Tanımı

Bankalarda gelir kaynağının en büyük kısmını krediler oluşturmaktadır. Ve bankaların bu kaynağı oluştururken kullandıkları kredi miktarı o banka için riski de beraberinde getirmektedir. Risk, kullanılan kredilerin geri ödenmeme durumunu ifade etmektedir. Kredi riskini genel olarak açıklamak gerekirse; karşılıklı anlaşma sonucunda birinin diğerine olan yükümlülüğünü yerine getirememe durumu denebilir. Kredi riskinin bankacılıkta karşılığı; kullandırmış oldukları krediler karşı taraftan ödenmemesi, sadece bir kısmının ödenmesi ya da teminat karşılığı verilmiş ise o kıymetin değerinin kaybolması sonucu borcu karşılayamaması halidir (Postalcı, 2010).

2.8 Kredi Derecelendirmede Riskin Önemi

Gerçek ve tüzel kişilerin yol açabileceği çeşitli belirsizlikleri taşımaktadır. Bireyler ve işletmeler de bu belirsizlik karşısında kendilerini minimum zararla koruma amacı gütmektedirler. Dolayısı ile çoğu kez yüksek risk yüksek getiri sağlasa da, atıl yatırım veya kredi davranışları yaratsa dahi, riskten kaçınma insanların çoğu zaman benimsendiği bir davranıştır.

Risk kavramının aşağıda açıklanmaya çalışılacak olan çeşitli tanımları mevcuttur.

“Risk İtalyanca “risco” sözcüğünden kaynaklanan, bir zarar ya da kayıp durumunun ortaya çıkabileceğini ifade eden bir sözcüktür. Risk, gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan ancak meydana gelip gelmeyeceği de tam olarak kestirilemeyen olayları ifade eder” (Baydar, 1995).

Risk aynı zamanda arzulamayan bir olayın meydana gelme ihtimalini ifade etmek için kullanılan bir sözcüktür.

Risk ve riskten kaçınma bizi çoğu zaman sigorta kavramına ulaştırır. Sigortacılık açısından risk, mali kayıp veya hasarın belirsizliğini ifade eder.

Risk istenmeyen bir durumun ortaya çıkma olasılığını ifade ettiği için olasılık hesapları ile değerlendirilebilir.

Risk her türlü ekonomik ve ekonomik olmayan faaliyetin içerisinde bulunan bireyleri, kuruluşları, ekonomiyi, sosyal ve politik hayatı direkt olarak etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

“Günümüzde küreselleşen dünyada insanoğlunun üretim, tüketim ve dağıtım hatlarında zincirleme bir yaşam sürdürdüğü dolayısıyla organize bir risk yönetimine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir” (Gökalp, 1995).

Risk belirsizlik ve belirsizliğin getirdiği sonuçlar olarak tanımlanabilirken, karar vermede veya planlama yapmada sonuçların kestirilememesine ilişkin bir kavram olarak değerlendirilip olasılık kavramı ile açıklanmaya çalışılmaktadır.

Kimi yazarların değerlendirmesine göre risk ve belirsizlik arasında farklılık söz konusudur. Veriler alanında uzman kişiler tarafından bir olasılık dağılımı yapılabiliriyorsa risk, uzmanlar tarafından sonuçlar konusunda bir uzlaşmaya varılamıyorsa belirsizlik söz konusudur.

Risk ve belirsizlik ayrımlarından birisi de olayların istatistiksel olup olmadığına ilişkindir. İstatistiksel olaylar da riskin olduğu, istatistiksel olmayan olaylar da ise belirsizliğin olduğu söylenmektedir. İstatistiksel olaylar yinelenebilir olmaları açısından riskin hesaplanabilmesinde olasılık kavramından faydalanabilme imkânı sunmaktadır.

Burada bahsedilmeye çalışılan tanımlar sonucu elde edilebilecek çıkarsamaya göre risk, tüm ekonomik faaliyetlerin karşı karşıya olduğu, kullanılan sermayenin kaybolması ve işin başarısızlığa uğrama tehlikesi olarak ifade edilebilmektedir. Riskler var olma biçimine bakılmaksızın tüm durumlarda, bir genel kayba dolayısıyla para ihtiyacına yol açmaktadırlar. Bu yönüyle hedeflenen kazancın da gerçekleşmemesi bir sermaye kaybı olarak değerlendirilebilmektedir.

Büyük kar fırsatlarının, büyük riskler göze alınarak gerçekleştirilebilmesi mümkünken yüksek kar oranları amaçlanmadığı durumda dahi büyük risklerle karşılaşılabilir.

Bu nedenle girişimciler, yatırımcılar yeni faaliyette bulunmasalar dahi tehlikeden soyutlanamamaktadırlar. Risk ve tehlike birbiriyle bağlantılı iki kavram olarak değerlendirilirken tehlikelerin varoluşunun riski yarattığı ifade edilmektedir.

2.8.1 İktisadi faaliyetler sürecinde karşılaşılabilecek risk çeşitleri

Risk, tüm yaşam amaçlarının uyumu olarak tüm iktisadi faaliyetler için geçerli olan bir kavram, daha iyi bir ifade ile bir olasılıktır. Bir işletme söz konusu olduğunda aşağıdaki risk çeşitleri düşünülebilir.

2.8.1.1 Mikro ekonomik anlamda risk

İşletme riski

İşletme veya firma riski işletmelerin içerden tehdit eden riskler olarak ifade edilmektedir. İşletmelerin karşı karşıya olduğu risklere örnek olarak kuraklık, dolu, sel, yangın gibi doğal olaylar örnek gösterilmektedir. Bir makinenin aşırı yüklenmeden dolayı zarar görmesi, grev, enerji kesintileri veya bir elektronik cihazın bilinçsiz kullanımdan dolayı kullanılamaz hale gelmesi işletme faaliyet risklerine ilişkin örnekleri teşkil etmektedir.

Pazar riski

Pazarın işletmeler üzerinde yaratabileceği olumsuz etki Pazar riski olarak nitelendirilmektedir. Bu tip riskler daha çok alıcı, satıcı ve rekabet kavramları çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Dikey ilişki olarak adlandırılmak üzere her işletme satıcı ve alıcılarla ilişki içerisinde olduğu ifade edilirken işletmelerin mal satan ve alanlardan etkilendiği belirtilmektedir (Zaimoğlu, 1995).

2.8.1.2 Makro ekonomik anlamda risk

Faiz değişme riski

Faiz değişme riski özellikle önemli tutarda dış kaynak kullanan firmalar etkilemektedir. Firmalar sabit faiz üzerinden borçlandıkları durumlarda faizin düşme eğilimi gösterdiği ortamda ödeme güçlüğü gibi bir risk ile karşılaşmaktadırlar (Zaimoğlu, 1995).

Döviz kuru riski

Küreselleşen dünyada artan Uluslararası ticari ilişkiler, dünyaya açılan şirketleri özellikle dalgalı kur sisteminin uygulandığı ülkelerde belli bir kur riski altına sokmaktadır.

Döviz kuru riskini özellikle serbest pazarlarda döviz kurlarında yaşanan artış ve azalışlardan kaynaklandığı ifade edilmektedir. Döviz kuru değişme olasılığı döviz cinsinden işlemler düzeyi, kur değişiminin boyutları döviz kuru riskinin düzeyini belirlemede etkin faktörler olarak değerlendirilmektedir.

Ülke riski

“Firmaların uluslar arası işlemleri nedeni ile önemli derecede politik ve ekonomik risk bileşenlerinden oluşan yurtdışı risklere tabi oldukları bilinmektedir. Politik ve sosyal riskin değerlendirilmesinde iktidar ve anayasa sistemi, sistemin varlık süresi, rejimin halk tarafından belirlenmesi, iktidarın gücü ve değişme ihtimali, toplumsal baskı grupları, ordunun politikadaki rolü gibi kriterler yarımı ile belirlendiği ifade edilmektedir.

Ekonomik risk

- Transfer Risk

- Bir Ülke Riski Olarak Döviz Kuru Riski
- Coğrafi Konum ve Komşuluk Riski
- Egemen Risk
- Siyasi Risk

biçiminde ifade edilmektedir ” (Özcan, 2001).

2.8.1.3 Alternatif finansman kanalları

Leasing (finansal kiralama)

Leasing ‘kiracı tarafından seçilen bir yatırım malının mülkiyeti finansal kiralama şirketinde kalarak, belirlenen sözleşme süresi ve kiralar karşılığında kullanım hakkının kiracıya verilmesini sağlayan bir finansman yöntemi’ olarak tanımlanmaktadır (<http://www.garantileasing.com.tr/tr/leasing-nedir>).

Kiralama, işletmeler açısından ister taşınır ister taşınmaz varlıklar şeklinde olsun bu varlıkların hizmetlerinden yararlanılmasına imkân sağlayan bir finansman yöntemidir.

Yapılan kiralama sözleşmesi ile kiracı firma, belirli bir süre için taşınır ya da taşınmaz varlıkların sağlayacakları hizmetlerden yararlanma hakkını elde etmektedir.

Sözleşmenin yenilenmesiyle süreler uzatılabildiği gibi sözleşmeye konulacak ek bir madde ile kullandığı varlıkları kiralama süresi sonunda satın alması konusunda kiracı firmaya bir tercihte bulunma hakkı da tanınabilmektedir.

Finansal kiralamada; açılmış kredinin karşılığında herhangi bir faiz alınmadığı, kiracı tarafından malın kullanımı karşılığı bir kira ödemesinden dolayı leasing faizsiz bankacılık yapan kuruluşlar tarafından büyük önem arz etmektedir (Bankacılar Dergisi, 2004).

Factoring

Kredili satın alma leasing işleminin yanı sıra factoring de işletme varlıklarının bir bölümünün dış kaynaklardan finanse edilmesine olanak sağlamaktadır. Factoring fonksiyonlar finansman, hizmet ve risk üstlenme fonksiyonları olmak üzere üç ayrı hizmetten oluşmaktadır.

Factoring, açık hesap esasına göre vadeli mal veya hizmet satan kurumların, yurtiçi veya yurtdışı satışlarından doğan alacaklarının temlik alınarak onlara aşağıdaki hizmetlerin sunulduğu bir finansman yöntemidir. Bu hizmetler şöyle sıralanabilir:

- Alacağın vadesinde takibi ve tahsili,
- Borçlunun ödeyememe haline karşı alacağın %100 garanti edilmesi,
- Alacakla ilgili vadeden önce finansman olanağı sağlanması.

Factoring ilişkisi, bankalardan sağlanabilen senedat mukabili krediler ile benzerlik göstermekle birlikte factor firmasının faiz yerine peşin komisyon tahsil etmesi ve riskin müşteri üzerinden alınması yönleriyle de farklılık arz etmektedir.

Başlıca amacın şirketlerin nakit ihtiyacının giderilmesi ve işletmenin büyütülmesi için varlıkların harekete geçirilmesi olan factoring işlemlerinin avantajlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Alacak tahsil riskinin factoring firmasına devredilmesiyle yurt içi ve yurt dışı Pazar genişletilebilir.
- Factoring yapılarak elde edilecek nakit, bilançonun daha likit hale gelmesi sağlanır.
- Factoring yapılarak elde edilen kaynak sayesinde tedarikçilerden erken ödeme iskontosu talep edilebilir.
- İhracatta factoring firmasının dövizli ön ödemesi ile kambiyo taahhüdü kapatılarak KDV başvurusu derhal yapılabilmektedir.
- Factoring şirketi müşterilerin kredibilitesi ve ödeme gücü hakkında bilgi verir.
- Factoring şirketi, firmaların tahsilat bölümü gibi çalışarak muhasebe bölümünün yükünü hafifletir ve tahsilat durumu ile ilgili ayrıntılı raporlar hazırlar.
- Factor, vadesi geçmiş ödemeler ile ilgili hukuki ve idari takipler yaparak firmaları önemli bir yükten kurtarmaktadır.

Factoring ihracatı seyrek olan firmalar ile ihracatı geniş coğrafi alanı kaplayan ihracatçılar için yararlı olmaktadır. Sebebi ise iki halde de firmanın alacağı tahsil etmesinin güç olabilme durumu söz konusudur (Seyidoğlu, 2016).

Forfaiting

Dış ticaretin finansmanında factoring işlemine kısmen benzeyen fakat daha çok orta ve uzun süreli senetli alacakların ödenmesinde kullanılan forfaiting işleminden daha çok itibarı yüksek firmalar faydalanabilmektedir.

Forfaiting, ihracatçı tarafından yapılan vadeli satışlar sonucu oluşan ve bir kambiyo senedi, garanti mektubu, akreditif veya alacağın devredilmesine imkan veren başka bir araç ile belgelendirilmiş, 180 gün ile 10 yıl arası vadelerdeki alacakların, ihracatçıya veya ihracatçı yerine lehdarına rücu etme şartını aramaksızın bir finansman kuruluşu tarafından iskonto edilerek satın alınma işlemidir.

2.9 Bireysel Kredinin Tarihsel Gelişimi

Bireysel kredilerinin tarihsel gelişimine bakıldığında, ilk borçlanma türünün tüketici kredisi olduğu görülmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2011). Tüketici kredileri temelde 19. Yüzyıla dayanmakla beraber, bu kredi türünün yaygınlaşması 20. Yüzyılda ABD’de gerçekleşmiştir. I.Dünya Savaşı döneminde, orta geliri sınıfın büyümesi sonucu konut edinme ihtiyacıyla paralel biçimde finansman ihtiyacında bir artış gözlemlenmiştir. Devam eden yıllardaki endüstriyel gelişmeler, bireylerin farklı alanlardaki finansman ihtiyaçlarını da ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte ortaya çıkan finansman ihtiyacı, bankacılık alanında yeni gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bankacılık alanında tüketici kredisi sunmanın önemi ve gerekliliği daha fazla hissedilmeye başlanmıştır. Endüstriyel gelişmelerin artmasıyla beraber 1950’li yıllarda otomobil, buzdolabı ve mobilya almak için kullanılan tüketici kredisinde yüksek oranda bir artış gözlemlenmiştir (Kılınç, 2012).

Türkiye’de bankaların tüketici kredisi kullandırmaya başladığı dönem 1980’lerin sonlarına denk gelmektedir. 1990’ların başında ise bireysel krediler Türkiye’de yaygınlaşmaya başlamıştır (Kaya, 2008).

Tüketici kredileri sonrası kredi kartlarının tarihsel gelişimine baktığımızda, ilk kredi kartının 1920’lerde ABD’de çıkarıldığını görüyoruz. İlk kredi kartları petrol şirketleri ve otel zincirlerinin müşterileri için çıkarılmıştır. İlk kez 1946 yılında, New York’ta ki bir banka müşterilerine kredi kartı imkanı sunmaya başlamıştır. 1950 yılında Diners Club ilk uluslararası kredi kartını çıkarmıştır. 1959 yılında Bank of America, 1977 yılında Visa Card adını alacak olan kredi kartını çıkarmıştır. Devam

eden dönemde Amerika'nın tüm eyaletlerinde kredi kartı çıkan birçok banka bir araya gelerek MasterCard'ı çıkarmışlardır.

Günümüzde yaygın olarak kullanılan uluslararası kredi kartları Visa, MasterCard, American Express ve Diners Club kartlarıdır (Kılınc, 2012).

2.10 Bireysel Kredi Tanımı

Bankacılık sektöründe zaman geçtikçe sektör içinde rekabet gerçek kişilerin ticari olmayan, ürün veya hizmet alımı gibi kullanımlarına yönelik olarak kullandıkları ve planlanan ödeme takvimi çerçevesinde geri ödedikleri kredi türüdür (Sayıcı, 2017).

Bireysel Kredi gerçek kişilerin ticari olmayan, ürün veya hizmet alımı gibi amaçlara yönelik olarak kullandıkları ve planlanan ödeme takvimi çerçevesinde geri ödedikleri kredi türüdür (Kılınc,2015).

Avrupa ve Amerika'da 1950 yılında yaygınlaşan bireysel kredilerin Türkiye'de yaygınlaşması 1980'lerin sonları 1990'ların başları gibidir (Salkaya,2018).

2.11 Bireysel Kredi Çeşitleri

Kredi kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre değişik isimler altında onlarca bireysel kredi türü olmakla birlikte temelde 3 başlıkta incelemek mümkündür.

İhtiyaç Kredisi: Kısa ve orta vadeli genellikle tüketim harcamaları için gerçek kişilerce kullanılan bireysel kredi türüdür (Kılınc,2015).

İhtiyaç kredisi tüketicinin ihtiyacına, zamana, mevsime göre Evlilik Kredisi, Tatil Kredisi, Eğitim Kredisi, Bayram Kredisi gibi çeşitli isimlerle tüketiciye sunulmaktadır.

Taşıt Kredisi: Bireysel araç alımlarında kullanılan, kredi tutarının doğrudan satıcıya aktarıldığı, satın alınan aracın kredi geri ödemesi bitene kadar teminat olarak rehinli tutulduğu ve satın alınan araç değerinin belli bir oranını geçmeyecek şekilde tahsis edilen bireysel kredi türüdür (Kılınc,2015).

Konut Kredisi: Gerçek kişileri konut edindirmeyi amaçlayan, birçok ülkede devlet tarafından da desteklenen, geri ödemeleri uzun vadelerde yapılan bireysel kredi türüdür (Kılınc,2015).

2.12 Bireysel Kredilerin Yararları ve Zararları

Bireysel kredi kullanımının yararları (Salkaya,2018):

- İhtiyaç olmasına rağmen satın alınamayan ürün veya hizmetin teminini kolaylaştırır.
- Tüketim artışı üretimi canlı tutmaktadır.
- Kredi geri ödemesi kolaydır ve bu nedenle kredi veren kuruluş açısından risk düşüktür.
- Dolaylı olarak milli gelir ve istihdam artışına katkı sağlar.
- Kredi kullandıran kuruluş açısından düzenli ödemeler gelir planlamasına katkı sağlar.

Bireysel kredi kullanımının zararları (Salkaya,2018):

- Kredi kullanma bağımlılığı sonucu ödeme sınırlarının üzerinde harcamaya neden olur.
- Ödemelerin dengesinin bozulması ve aksaması sonucu ekonomide sıkıntılar yaşanır.
- Ani piyasa krizlerinde krizin etkisi daha yüksek hissedilir.
- Krediyeye ulaşımın kolaylaşması gereksiz harcamaları ve kredi kullanımını teşvik eder.
- Ödeme planlarının doğru oluşturulmadığı durumlar her iki taraf için de sıkıntılı durumlara yol açabilir.

2.13 Türkiye Bireysel Kredi Kullanım Oranları

Türkiye Bankalar Birliği verileriyle Türkiye'nin kredi kullanım oranlarını inceleyelim;

Çizelge 2.5: Türkiye' de mal ve hizmet alanında kullanılan kredi miktarı

Dönem	Kullandırılan Miktar, Milyon TL				
	Taahhüt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2010	7.780	31.821	60.532	2.885	103.019
2011	8.036	29.756	69.404	5.631	112.827
2012	7.376	28.469	65.359	10.475	111.678
2013	11.135	50.400	97.841	22.384	181.759

Çizelge 2.5: Devamı

2014	7.699	36.524	83.360	23.623	151.206
2015	7.025	46.786	105.354	5.877	165.042
2016	5.057	57.096	121.427	39	183.620
2017	5.561	68.449	146.308	43	220.361

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2010-2017 yılları arasında Türkiye'nin kredi oranlarına baktığımızda göze çarpan en önemli detay 2010 yılında kullanılan ihtiyaç kredisi miktarının 2017 yılına gelindiğinde yaklaşık 2.5 kat arttığını görmekteyiz. Toplam kullanılan kredi miktarı da 2 kat artış ile dikkat çekmektedir. Taşıt kredileri ve Konut kredileri dönem dönem artış ve azalışlar göstermektedir. 2013 yılında taşıt kredilerinin kullanımını 2010-2017 yılları arasındaki en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Çizelge 2.6: Türkiye' de mal ve hizmet alanında kredi kullandırılan kişi sayısı

Dönem	Kişi Sayısı				
	Taşıt	Konut	İhtiyaç	Diğer	Toplam
2010	225.851	452.477	6.975.350	388.022	8.041.700
2011	202.441	414.033	7.650.366	699.625	8.966.464
2012	184.114	372.802	7.338.749	1.089.195	8.984.860
2013	209.651	595.772	8.558.632	1.802.195	11.166.250
2014	129.203	383.432	8.060.171	2.136.627	10.709.433
2015	137.240	438.167	9.336.725	583.586	10.495.718
2016	126.789	475.132	9.346.712	4.786	9.953.419
2017	124.274	495.563	10.176.310	4.750	10.800.897

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2010-2017 yılları arasında kredi kullanan kişi sayısı incelendiğinde taşıt kredisi kullanımını 2013 yılında artış gösterse de düşüş eğiliminde, ihtiyaç kredileri ise 2017 yılına doğru artış eğilimindedir.

Kredi kullanan kişi sayısı çok yüksek bir oranda artmasa da kullanılan kredi miktarı iki katı artış göstererek kişilerin kredi ihtiyaçlarının fazlalığını göstermektedir. Bugün x miktarda kredi çeken bir kişinin ihtiyaçlarını karşılayamamasından dolayı zamanla x+y miktarda krediye ihtiyacı olduğu sonucunu çıkarmaktayız.

2.14 Kredilendirme Süreci

Kredilendirme süreci müşterinin yapmış olduğu başvuru ile başlayıp, ödemelerini tamamlamasıyla son bulan bir süreçtir (Tekay, 2018).

Bankalarda kredilendirme süreci birkaç farklılık olmasına rağmen 8 aşamadan oluşmaktadır.

1. Kredi talebinin sağlanması
2. İlk görüşme ve istihbarat yapılması.
3. Finansal analiz
4. Kredinin oluşturulması.
5. Kredinin fiyatlandırılması ve kullandırılması.
6. Kredinin izlenmesi ve yönetimi.
7. Kredinin sorunlu hale gelmesi durumunda takibi.
8. Kredinin tasfiye edilmesi.

Bankalar oluşturdukları kaynağı doğru biçimde değerlendirerek karlı duruma geçmelidir. Bunun en güzel yollarından biri kredi kullandırmaktır. Kredi kullandırmanın karlı bir yanı olduğu kadar riskli bir yanı da vardır. Kredi de riski en aza indirmek için iyi bir değerlendirme yapılmalıdır (Yıldırım, 2007).

Bankalar riski en aza indirmek için bu süreçte 3 temel soruya yanıt aramalıdır. Bunlar (Wayne, 1985);

1. Müşteri krediyi ne amaçla alıyor?
2. Müşteri kredinin geri ödemesini yapabilecek mi?
3. Kullandırılan kredinin riski durumu nedir?

Detaylandırılacak olursak bankaların kredi kullandırma sürecinde müşteriyi rahatsız etmeden iyi bir çalışma yürütmesi gerekmektedir (Işık, 2014).

- Banka kredi için kaynağının ne kadarını kullanacağını belirlemelidir ve buna uygun politikalar geliştirmelidir.
- Olumlu geçen aşamalar sonrası müşterinin talebini karşılayacak en uygun kredi temin edilir ve bu kredi ne amaçla kullanacağı gözetim altında olmalıdır. Takibi bırakılmış kredi sorunlu bir kredi haline dönüşmektedir.

- Müşterinin kredi dosyasının oluşturulması için gereken belgeler temin edilmeli, eksik belge olması halinde müşteri ile iletişim kurulup eksiklikler tamamlanmalı, aksi halde kredi çalışmaları yapılmamalıdır.
- Müşterinin kredi alabilmek için sunduğu teminat kredide caydırıcı bir nitelik taşımaktadır. Fakat bu teminatın nakide dönüşme hızı da önemlidir. Borcu karşılayabilecek ve hızlı nakide dönüşebilecek teminatlar seçilmesi önem taşımaktadır.
- Müşteri tarafından alınan belgelerde imza kontrolü yapıp, eksik imzalar tamamlanmalıdır.

2.15 Kredi Sürecinin Aşamaları

2.15.1 Kredi talebinin oluşturulması

Kredinin ilk aşaması müşteri tarafından kredi başvurusunun alınması ile başlar.

Kredi başvurusu bankalardan, internet üzerinden ve telefon bankacılığı aracılığıyla yapılabilmektedir. İnternet ve telefon bankacılığı ile yapılan başvurular müşteriye zaman açısından büyük kolaylık sağlamaktadır.

Kredi başvurusunda önemli olan bir nokta kredinin ne amaçla kullanılacağıdır. Müşteri başvuruda belirtmiş olduğu amacın dışında bankaya kullanacağı miktarı, geri ödeme süresini yani vadesini de belirtmelidir.

Başvuru sürecinin internet aracılığıyla olan kısmını çizelge olarak gösterecek olursak;

Çizelge 2.7: X bankası kredi ekranı

Kredi Tutarı	.....TL
Faiz Oranı	Banka tarafından belirtilmiştir.
Vade Sayısı	Seçilecektir.
Masraflar	Banka tarafından belirtilmiştir.
Hesaba Yatacak Tutar	Bankanın belirlediği kesintiler sonucu hesaba yatacak tutardır.
Ödeme Tarihi	Seçilecektir.
Onay	Krediye onay verilip kabul veya red cevabı beklenecektir.

2.15.2 İlk görüşme ve istihbarat yapılması

Müşterinin başvuru yapması üzerine süreçte görüşme ve müşteri hakkında bilgi toplama aşamasına geçilmiştir.

Banka başvuru yapan müşterinin daha önce kendisiyle çalışıp çalışmama durumuna göre farklı incelemeler yapar. Öncelikle banka başvuru yapan kişi ya da firmanın başvurusunun kendi ön şartlarına uygunluğunun kontrolünü yapar (Tekay, 2018).

Kredi verilmeden önce banka müşterisi hakkında ön istihbarat çalışması yapar ve kredi değerlendirme raporu hazırlanır.

İstihbarat çalışması bankanın müşteriyi ziyaretinden önce yapılır. İstihbarat çalışmasında araştırılan konular; firmanın alacaklarında büyük problemlerin olup olmadığı, vergi borcunun bulunup bulunmadığı, piyasaya olan borçlarını ödeyip ödemediği gibi konulardır (Yıldırım, 2007).

Eğer bankanın müşterisi ticari bir faaliyet yürütüyorsa banka tarafından firma ziyaret edilerek ön görüşme sağlanır (Usta, 1994). Bu görüşme sadece firmanın uygun gördüğü zamanda değil bankanın görüşme talep etmesiyle de gerçekleşir. Bu görüşmede banka ve müşteri arasında kredi ödeme değerlendirmesi yapılır.

Bankanın uygun gördüğü firma veya şahıslardan talep edeceği bir kısım evrak mevcuttur. Firmalardan talep edilen evraklar arasında;

- Ticaret Sicil Gazetesi,
- İmza Sirküleri,
- Ortak var ise kimlik fotokopisi,
- Firmanın ana sözleşmesi,
- Vergi levhası ve gerekli görülen diğer evraklar bulunmaktadır.

Şahıslardan talep edilen evraklar ise;

- Bordro,
- İmza sirküleri,
- SGK dökümü,
- Çalıştığına dair bir belge ve gerekli görülen diğer evraklardır.

2.15.3 Finansal analiz

Müşteri ile yapılan görüşmeler ve istenen belgelerin temini gerçekleştiikten sonra banka müşteri hakkında mali analiz yapma aşamasına geçecektir.

Bu analizin yapılma amacı genel olarak müşterinin talep ettiği krediyi nerede kullanacağı, geçmişte kullandığı bir kredi olup olmadığını ve varsa ödemelerinin düzeninin kontrolünü, gelirinin alacağı krediyi ödemek için yeterli olup olmadığını tespit etmektir.

Analizle banka vereceği kredideki riski ölçebilmektedir. Aslında verilen her bir kredi enflasyon ve geri ödenmeme riski taşımaktadır. Enflasyon kaynaklı risk yani verilen kredinin zaman içinde değerindeki değişiklikler bazı durumlarda çok önemsenmeyebilir. Fakat geri ödenmemeye dayalı risk kredi de çok ciddi bir olaydır. Verilen kredilerin hepsi bu riski taşımaktadır. Geri ödenmeme riskinin temelinde yatan sebepler bulunmaktadır (Bülbül, 2011).

- Gelecek tahmininin sağlıklı yapılamaması,
- Doğal afetler (yangın, deprem, sel vb.),
- Kredilendirilen firma tarafından üretilen mal ve hizmetlere karşı tüketici talebinde meydana gelebilecek değişimler, yani ürünün demode olma ihtimali,
- Kredi alan firmanın üretim ve dağıtım metotlarında teknolojik değişme ve gelişmelerden kaynaklı rekabet gücünün zayıflaması,
- Güncel ekonomik sıkıntıların firmaların satışları ve karlılıkları üzerinde yaratmış olduğu olumsuz etkileri,
- Kredi imkanından faydalanan kuruluşların ödeme güçlerine hükümet tarafından olumsuz etki yaratacak kararlar,
- Kredi kullanan kuruluşların uyguladıkları politikalar, üretimde, pazarlamada vb. konularda yönetsel hatalar,
- Kredi imkanından yararlanan kişi veya kuruluşun kişisel faktörleri, ödeme gücünün yetersiz kalması,
- Uluslararası uyuşmazlıkların ekonomide yarattığı olumsuzluklar sonucu firmaların zarara uğramaları.

2.15.3.1 Kredi analizinde dikkate alınacak faktörler

Kredi analistlerinin yapmış olduğu incelemeler belli faktörler altında incelenmektedir. Bu faktörler daha önceleri müşterinin karakteri, girişim yeteneği ve sermayesine göre 3 grupta incelenirken bu durum zaman geçtikçe değişmiştir. Kişisel, Mali, ekonomik ve diğer faktörler olarak 4 faktöre göz atacağız.

Kişisel faktörler

Kredi taleplerinin analizi yapılırken en önemli faktörler arasında kredi çekenin kişisel nitelikleri yer almaktadır. Bankaların kredi verirken kendilerini emniyete alabilmeleri için kredi alanın geri ödeme yapabilecek mali gücüne, dürüstlüğüne ve teşebbüs kabiliyetine güvenebilmelidirler (Öztürk, 2015).

Bankacılık sektöründe sıkça kullanılan, kişilerin niteliklerini ifade eden “kredi karakteri, moralite” kavramları çok geniş kapsama sahiptir ve aşağıdaki hususlardan oluşmaktadır (Bülbül, 2011):

- Dürüstlük, doğruluk
- İçtenlik, açıklık (Firma banka ile yapmış olduğu görüşmede banka tarafında olumsuz karşılanacak etkenleri gizlemeye çalışmamalıdır.)
- Bilgi (Firma yetkilisinin firmasının çalışma alanı olan endüstri kolu ve ekonomik hayattaki gelişmeler ile ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olması ve bunların ötesinde firması ile ilgili sorunları biliyor olması gerekmektedir.)
- Yetenek (Özellikle firma üst kademe yönetiminde yetenekli kişilerin var olup olmadığı yapılan incelemelerde önemli bir husustur.)
- Sağlık durumu (Firma sahibinin sağlık durumu özellikle tek sahipli firmalardaki firma sahibinin sağlığı kredi verme açısından olumsuzluk göstergesidir. Firma sahibinin işinin başında olmadığı durumlarda firmanın gerilemesi söz konusudur.)

Yukarıda sözü edilen niteliklerin sayısı arttırılabilir. Kişinin moralitesi hakkında en iyi değerlendirme yöntemi kişinin geçmişini, geçmişteki davranışlarını incelemektir. Geçmişte var olan tutum ve davranışlar, gelecek dönemde de nasıl davranılacağı hakkında mali analiste fikir verebilmektedir.

Mali faktörler

Kredilerde risk faktörleri arasında sayılan mali faktörler, firmalar hakkında mali analizler sonucu elde edilen verileri kapsamaktadır. Bu analiz firmanın finansal gelişimini, mali durum seviyesini, gelecek tahminlerini içermektedir.

Benzer firmalar arasında kıyaslama yapmak mali çizelgelerde bulunan veriler arasındaki ilişkiler ve bunların göstermiş olduğu eğilimler üzerinde inceleme yaparken çok kez gereklilik göstermiştir. Mali çizelge derken aşağıdaki kalemler söz konudur (Akgüç, İstanbul).

- Bilanço
- Gelir Çizelgesi
- Kar Dağıtım Çizelgesi
- Özsermaye Değişim Çizelgesi
- Net İşletme Sermayesi Değişim Çizelgesi
- Nakit Akım Çizelgesi
- Fon Akım Çizelgesi

Verilen kalemler arasında temel çizelgeler olarak nitelendirilen ilk iki çizelgenin, bilanço ve gelir çizelgesinin kullanılışı çok yaygındır. Öncelikle bilanço ve gelir çizelgesi olmak üzere tüm mali çizelgelerdeki değişme ve gelişmeleri inceleyerek yorumlayacak olan mali analist, kredi talep edenin gelir yaratma kapasitesi ile öz sermaye durumuna ışık tutmaya çalışmalıdır (Bülbül, 2011).

Ekonomik faktörler

Bu başlık altında, ekonomik hayattaki dalgalanmalar, hükümetlerce izlenen politikalar, firmanın faaliyette bulunduğu sektördeki gelişmeler gibi borçlunun kontrolü dışında gerçekleşmekle beraber, gelir yaratma kapasitesini, dolayısıyla borç ödeme gücünü doğrudan etkileyen faktörler sıralanabilir.

Ekonomik hayattaki değişimler firmalarda gelir kaynağı bulma kapasitesini etkilemektedir. Fakat her firmanın bu değişimlerden etkilenme oranı farklıdır. Dönemsel faaliyette bulunan firmaların mal ve hizmetleri bazı dönemlerde hareketli iken bazı dönemlerde de daha fazla düşüş gözlemlenmektedir (Akgüç, 1991).

Sektörlerin büyüme hızı, teknolojik yenilikler, ilgili sektörde üretilen mallara karşı talep değişimleri, yeni dağıtım metotları konularında fikir sahibi olabilmek kredi taleplerinde değerlendirme yaparken daha çok önem arz etmektedir.

Hızla gelişen sektörlerde faaliyet gösteren firmalar, uygulanan yeni teknolojiler, üretim ve dağıtım metotları sayesinde büyük karlar elde edebilmektedirler. Bu nedenle gelişmekte olan sektörlerde faaliyet gösteren firmaların finansmanı daha az riskli olup firmaların beklentilerin üzerinde elde ettikleri karlar, kredilendirme sürecinde yapılan değerlendirme hatalarını kapatabilmektedir. Ancak burada en önemli handikap, firmaların yapmış oldukları sabit yatırımların bir süre sonra ekonomik açıdan verimsiz hale gelme olasılığıdır. Çünkü hızla gelişen teknoloji, bugün büyük zaman ve kaynak ayrılarak kurulan üretim tesislerinin kısa bir zaman sonra demode olmasına sebep olabilmektedir.

Hükümet tarafından gözlemlenen ekonomideki gelişmeler yani çıkan yeni kararlar, ekonomik politikalar, vergi kanunu, iş kanunu gibi önemli etmenlerdeki değişimler firmanın gelir finansmanında etki göstermektedir (Akgüç, 1991)

Diğer faktörler

İncelemiş olduğumuz kişisel, mali ve ekonomik faktörlerin krediler üzerindeki etkilerinin yanı sıra bir de diğer faktörler kategorisinde inceleyebileceğimiz firmanın hukuki düzeni, teminatları, kredi politikaları da yer almaktadır

Kredi analizlerinde, göz önünde tutulması gereken ve dört başlık altında toplanan faktörlerden birinin diğerine göre daha önemli olduğu gibi bir sonuca varmamak gerekir. Örneğin; tarım sektöründe faaliyet gösteren bir firma incelenirken ekonomik faktörler içerisinde değinilen devresel hareketler ön plana çıkarken, dayanıklı tüketim malları üretimi ve ticareti ile iştigal eden bir firma incelenirken mali faktörler öncelikle dikkate alınmalıdır.

2.15.4 Kredinin oluşturulması

Görüşmeler ve analizler sonucu artık kredi verilip verilmeyeceği kararı verilir. Bankanın kişi hakkında yapmış olduğu incelemeler sonucu kendi kredi politikasına uyması halinde kredi limiti belirlenir (Ay, 2018).

Burada önemli bir husus var ki analizler dikkatli ve doğru yapılmaması halinde verilen kredi kararı sorunlu krediye davetiye çıkarmaktadır.

2.15.5 Kredinin fiyatlandırılması ve kullandırılması

Bu aşamada banka üzerine büyük bir rol düşmektedir. Doğru bir fiyatlandırma yapmaz ise banka için zarara yol açacaktır.

Kredi kullandırılırken uygulanması gerek birkaç prosedür mevcuttur. Bunlar;

- Müşteriden kredi sözleşmesine veya taahhünameye imza alınması,
- Ödeme planının oluşturulması ve imzalanması,
- Sigorta poliçesi oluşturup imza alınması.

2.15.6 Kredinin izlenmesi ve yönetimi

Müşteriye tahsis edilmiş kredilerin izlenmesi banka için büyük bir önem taşımaktadır. Takip edilmeyen krediler ödenmeme durumlarında sorunlu kredi haline gelecektir. Buda bankayı büyük sıkıntıya düşürecektir. Bu nedenle bankanın kredi izlemedeki ana amaçları arasında sorunlu kredilerin erken teşhisi, takibi, genel durum hakkında düzenli rapor hazırlanması yer almalıdır (Yıldırım, 2007).

Verilen kredilerin birde kontrol aşaması bulunmaktadır. Bu aşamada banka tarafından kredilerin dağılım yapısı ve riskleri değerlendirilmeli, totaldeki riskte oluşan değişimlerin bankanın belirlemiş olduğu hedefleri, risk kapasitesi ve politikaları ile uyumuna bakılmalıdır. Kontrol sürecinde kredi kullandırılan müşterinin ödeme gücü, belgelerinin eksiksiz olma durumu, banka kredi politikasına uygunluğu gibi hususları içermektedir. Krediyeye doğrudan veya dolaylı etki edecek diğer gelişmelerde gözlemlenmelidir. Kontrol süreci içerisinde portföy bileşimlerinde değişiklik yapılması söz konusu olabilir. Bu durum sayesinde sorunlu kredilere sıkça yapılan denetimler sayesinde müdahale etme imkanı sunmaktadır (Mirza, 2006).

2.15.7 Kredinin sorunlu hale gelmesi durumunda takibi

Banka tarafından kredi kullanan müşteri hakkında yakın izleme yaparak hukuki süreç öncesi fikir edinir. Herhangi bir sorun ile karşılaşılması halinde krediye bloke koyularak müşteriden teminat talebinde bulunulabilir. Sorunların ortadan kalkması ile birlikte kredi ilişkisi devam ettirilebilir. Fakat incelemeler sonucu kredide ki sorunun ortadan kalkmayacağı aksine daha da artacağı düşünülüyor ise tasfiye veya kanuni takip sürecine geçilecektir (Biriz, 2016).

2.15.8 Kredinin tasfiye edilmesi

Krediler yaşanan sorunlar sonucu ve bu durumun devam etmesi halinde kredi ilişkisinin sonlandırılması amacıyla tasfiye kararı verilebilir. Müşterinin içinde bulunduğu olanakları ve sunmuş olduğu teminatlar tasfiye sürecinde göz önünde bulundurulur. Eğer tasfiye aşamasında verilen teminatlar ve kişinin bulunduğu mali durum yeterli gelmemekte ise kanuni takip süreci başlatılır (Biriz, 2016).

3. TÜRKİYE’DE ORTA SINIF VE ORTA GELİR TUZAĞI

3.1 Orta Sınıf ve Toplumsal Refaha Etkisi

Bağımsız piyasa fikirlerinin var olmaya başladığı zamanlarda toplum içi refahın sürdürülebilmesi için yoksulluğun var olması gerektiği düşünülüyordu. Eğer yoksulluk azalırse nüfusun artacağı düşüncesi hakimdi. İngiltere’nin yaşamış olduğu büyümeye rağmen yoksullukta azalma olmamasının nedeni buraya bağlı görülmüştür (Yıldırım, 2012).

Şuan ki ekonomilere bakıldığında bu düşünceye ters düşen bir durum söz konusudur. Yoksulluğun hiçbir yararı yoktur. Tam tersine ekonomide güçlü olabilmek için orta sınıfa ihtiyaç vardır.

2007 OECD raporunda Dünya Bankası orta sınıfı konu edinmiştir ve güçlenen ülke ekonomisinde orta sınıfın tüketim standartlarını orta sınıfın değişeceğini ifade etmiştir. Araştırmaya göre 2000 yılında orta sınıf dünya nüfusunun %7,6’sını oluştururken 2030 yılında bu oranın %16,1 olacağını varsayılmaktadır (World Bank, 2007).

Orta sınıf talebi ekonomide büyük etki yaratmaktadır. Ev, araba alması, eğitime önem vermesi ekonomiyi doğrudan tesiri altına almaktadır.

Orta sınıfın toplumsal refaha etkilerini birkaç alt başlıkla incelemek mümkündür.

3.1.1 Girişimci orta sınıf

Toplum ihtiyacını karşılayacak sermaye, emek ve hammaddeyi bir araya toplayan kurum olarak tanımlanan girişimcilik piyasa faaliyetlerinde büyük önem arz etmektedir. Girişimci, üretimde yer alan faktörlerin bir araya gelme temelidir.

Orta sınıf ise yapılan karlı ticarete olanakların oluşmasını sağlayan girişimci bir sınıftır (Yıldırım, 2011).

Girişimci orta sınıfta en temel özellik hem üretim sürecine hakim olması hem de bu süreçteki üretim araçlarına sahip olmasıdır (Yıldırım, 2011). Orta sınıf zengin sınıf

kısmına girmediği gibi yoksul sınıf kısmına da girmemektedir. Yani zengin rahatlığı, yoksulun ümitsizliği bu sınıf için geçerli değildir (Power vd., 2003).

Orta sınıf grubuna dahil edilebilecek doktorluk, avukatlık, dişçilik gibi meslekler profesyonel meslek gruplarıdır. Ve bu meslek ile uğraşan orta sınıf yanında çalışanları olmasına rağmen bunlara bağlı yapılan bir iş değildir. Eğitim düzeyi yüksek meslek gruplarıdır (Yıldırım, 2011).

3.1.2 Beşeri sermaye ve maaşlı çalışan orta sınıf

Orta sınıf grubu incelendiğinde göze çarpan önemli ayrıntı şudur ki; bu sınıf sadece profesyonel meslek gruplarında değil maaşlı çalışanlardan da oluşmaktadır. Hatta maaşlı çalışan orta sınıfın çoğunluğundan da söz edebilmek mümkündür.

Görüş farklılıklarıyla maaşlı orta sınıf kendi içinde birçok kavramla anlatılmaktadır; beyaz yakalılar, kafa işçileri, yeni burjuva sınıfı, yeni işçi sınıfı vb. gibi. Birçok yazar belli bir orta sınıf tanımının eksikliğinden dolayı farklı kavramlarla aslında aynı şeyi anlatmışlardır (Yıldırım, 2012).

Maaşlı çalışan orta sınıfta konumlandırma da eğitim ciddi bir yere sahiptir. Bu sınıfta sermaye eğitim ve bu süreçte kazandıkları bildi ve beceridir. Ve bunun sonucu olarak maaşlı orta sınıf analizi beşeri sermaye ile büyük ilişki içindedir.

Maaşlı orta sınıfın başarı kaynağı eğitimidir. Çünkü maaşlı orta sınıf için; zengin sınıf gibi her imkan elinde olduğundan dolayı eğitime önem vermemeleri, fakir sınıf gibi imkansızlıktan okuyamamaları gibi bir durum söz konusu değildir. Aksine çocuklarına iyi imkanlar sunup kaliteli bir eğitim aldırabilecek maddi ve manevi güce sahiptirler (Power vd., 2003).

Bu sınıfta eğitim yaşam standartlarının devamı için olduğu kadar tüketilen zorunlu mallara nasıl ihtiyaç duyuluyorsa o derece önemlidir (Gold Thorpe'dan aktaran; Crompton, 2008).

3.1.3 Orta sınıfın nitelikli talebi

Son olarak orta sınıfın ekonomideki katkısı nitelikli talepleridir. Her ürün/mal ekonomiye aynı oranda katkı sunmaz. Ürün/malların bir kısmı ekonomide büyük etki yaratmazken bazıları birkaç sektörü birden etkileyebilmektedir.

Keynes, 1929 Buhranında talep eksikliği sonucu oluşan krize çözüm yolu arayışında devletin ekonomiye müdahalesini “meşru” kılmıştır. Bu görüşe istinaden İkinci Dünya Savaşından sonra üst gelir grupları dışında toplumun her kesimi de talep oluşturmaya sahiptir anlamı taşıyan kitle tüketimi kavramı ortaya çıkmıştır (Matsuyama, 2002, s:1035-136).

3.2 Orta Gelir Tuzağını Açıklayan Teorik ve Ampirik Yaklaşımlar

Orta gelir tuzağını Dünya Bankası (2007) şu şekilde tanımlamıştır; orta gelir sahibi ülkelerin üst gelir düzeyine uzun bir süre geçememesidir. Yani orta gelir tuzağındaki ülkeler düşük gelirli ülkelere karşı sanayideki karşılaştırmalı avantajı kaybetmekte, teknolojiye ayak uydurabilen ve inovasyon temelli yüksek gelirli ülkelerle rekabet edemeyecek duruma gelmektedir (Ünlü ve Yıldız, 2017).

Gill ve Kharas tarafından geliştirilen ve ilk kez arz yönlü yaklaşım olarak ele alınan orta gelir tuzağı daha sonra Kharas ve Kohli (2011) ve Cai (2012) tarafından bu yaklaşıma benzer nitelikte tekrar ele alınmıştır.

AR-GE ve teknoloji temelli bu yaklaşımda gerekli önemin verilmemesi tuzağa yakalanma nedeni olarak belirtilmiştir.

Arz yönlü yaklaşımını ele alan Khoras ve Kohli (2011; s:286-288) orta gelir tuzağına yakalanmamak için 3 dönüşümün etkin olması gerektiğini söylemektedirler.

Uzmanlaşma; düşük verimliliğe sahip alanlardaki kaynakların yüksek verimliliğe sahip alanlara aktarımının sağlanması,

Toplam faktör verimliliğine dayalı büyüme; başarılı bir şekilde yönetilen devlet tarafından yetenekli iş gücünün yetiştirilmesi, yeniliklerle sermayeye dönüştürülmesi,

Gücün ve kuramların ademi merkezileştirilmesi arasındaki orantının kurulması önem arz etmektedir.

Arz yönlü yaklaşımın yanı sıra orta gelir tuzağında talebinde önemli olduğunu vurgulayan ve incelenmesinin gerektiğini düşünen M. Mert (2014) bu tuzaktan kaçınmak için yatırımların ve hane halkının harcamalarının da göz ardı edilmemesi gerektiğini dile getirmiştir. M. Mert arz yönlü yaklaşımda AR-GE ve teknolojiyle büyüme olduğunu fakat bunun ancak taleple mümkün olabileceğini ifade etmiştir.

Birçok ülkenin büyümesinde bunların etkisi fazladır fakat bu faaliyetlere teşvik edecek unsurlardan biride talep koşullarıdır. Yani üretilecek bir ürün için önce talep oluşması gerekmektedir. Büyüme ancak talep yönlü yaklaşımla mümkün olacağını ifade etmiştir.

Kuznets eğrisi yaklaşımı ekonomideki büyüme ile gelir eşitsizliği arasındaki bağlantıyı ortaya koymuş ve orta gelir tuzağı eşitsizlik yönüyle ele alınmıştır. Teorik temelleri açıklamak üzere bu eğrinin kullanılması gerektiğini yazarlar Cai(2012), Egawa (2013), Berliner (2013), Lea ve Li (2014) ve Islam (2015)'dir.

Egawa Kuznets eğrisi yaklaşımı kapsamında gelir eşitsizliğinin orta gelir tuzağına etkisi 2 yolla incelenmiştir. İlki, bu ilişkinin ne yönlü olduğudur. Gelir eşitsizliği toplumda kaygı yaratarak büyümeye olumsuz etki yaratmaktadır. İkincisi ise bu eşitsizliğin tuzağa girmeye sebep olup olmadığıdır. Bu durumun tespit edilebilmesi içinde orta gelir seviyesinde bulunan bir ülkenin ekonomik büyümesinde eşitsizliğin ne derece etkili olduğunun analizinin yapılması gerekmektedir. Ve Egawa bu analizin yapılması içinde Kuznets eğrisi yaklaşımının kullanılması gerektiğini dile getirmiştir.

Islam (2015) eşitsizlik tuzağı kavramı ile geliştirmiş olduğu orta gelir-gelir eşitsizliği arasındaki bağlantıyı açıklamaya çalışmıştır (Ünlü ve Yıldız, 2017).

Orta gelirli ülkelerin yüksek gelirli ülke konumuna gelebilmesinde gelir eşitsizliği sorun olarak görülmektedir (Ünlü ve Yıldız, 2017). Kuznets eğrisi yaklaşımıyla ele alınan eşitsizlik Berliner (2013)'in düşüncesine göre orta gelir düzeyine ulaşmış ülkelerin ekonomide büyüme aşamasında tavan yapmaktadır. Berliner (2013) 'in düşüncesine göre düşük orta gelir sahibi ülkede ekonomik büyümennin eşitsizliğe büyük bir etkisi görülmez. Bir ülke ekonomisi eşitsizliği ekonomik büyümede sorun olarak görmediğinde büyümede sorun olarak ileri aşamalara gelindiğinde büyük sorunlara zemin hazırlamaktadır.

3.3 Orta Gelir Tuzağının Sebepleri

Orta gelir tuzağının kaynağı ekonomik büyüme ile ilişkili olduğundan, öncelikle bu tuzağa düşme problemini çözebilmek için büyümeyi etkileyen faktörleri incelemek gerekir (Saribaş ve Ursavaş, 2017).

Ekonomideki gelişme ve gelir seviyesinde ülkelerdeki farklılıkların altında kullanılan teknoloji, işgücünün niteliği, doğal kaynakların ve ekonomik istikrarın yattığı görülmektedir (Yıldız, 2015).

İkinci Dünya Savaşı sonrası birçok ülke orta gelir seviyesine çıkmada başarılı olmuşlardır. Fakat bu seviyeye ulaşan ülkelerden çok azı yüksek gelir seviyesine ulaşabilmiştir. Başarılı yakalayamayan ülkelerin yüksek gelir seviyesine geçememe sebebi ise büyüme sürecinde elde ettikleri maliyeti düşük emek ve oluşan teknolojiyi, ivmeyi yakaladıktan sonra elde tutamamalarıdır. Bunun sonucu olarak da tuzağa yakalanmışlardır. Tuzağa yakalanan Latin Amerika ve Orta Doğu bunların başlıcalarıdır. Dünya Bankası tarafından yapılan araştırmada, 1960 yılında 101 ülkenin orta gelir seviyesinde olduğu ve bunların 13'ünün 2008'de yüksek gelir seviyesine ulaştığı görülmüştür. Ve bunların birçoğu Doğu Asya ülkeleri olduğu göze çarpmaktadır (Yıldız, 2015).

Doğu Asya ülkelerinin bu başarısı incelenmek üzere merak konusu haline gelmiştir. Başarı nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Alkan ve Ümit, 2018).

- Ölçek ekonomiden iyi derecede faydalanmak,
- Teknolojiyi iyi kullanabilmek,
- Ticari faaliyetlerde başarılı olmak,
- Sağlam finansal alt yapı oluşturabilmek,
- Eğitimli iş gücüne sahip olmak,
- AR-GE yatırımlarına önem vermek vb.

Felipe ve arkadaşları (2012:4) Dünya Bankasının araştırmasının dışında ayrı bir çalışma yapmışlardır. 1950-2010 yılları arasını kapsayan bu çalışmada 124 ülkeyi ele almışlardır. Bu 124 ülkeyi gelir düzeyleri açısından sınıflandırmışlar ve 40 ülkenin düşük gelirli, 38 ülkenin düşük-orta gelirli, 14 ülkenin yüksek-orta gelirli ve 32 ülkenin yüksek gelirli olduğu sonucuna varmışlardır. 2010 yılına gelindiğinde ise orta gelirli (düşük ve yüksek) toplam 52 ülkenin 35'inin orta gelir tuzağında kaldığı görülmüştür (Yıldız, 2015).

Orta gelir seviyesine yükselme evresinde ekonomilerin bu sıçramada takıldığı bazı belirtiler mevcuttur. Bu oluşan belirtiler tuzağa yakalanan çoğu ülke ekonomisinde görülmektedir. Belirtileri sayacak olursak;

1. Tasarrufların ve doğal olarak yatırımların alt seviyede kalması

2. İmalat sanayi gelişiminin yavaş olması
3. Sanayide çeşitliliğin olmaması
4. Emek piyasasında koşulların zayıf kalması.(Alkan ve Ümit, 2018)

Çizelge 3.1: 1950 Sonrasında düşük-orta gelir seviyesinden yüksek orta gelir seviyesine ulaşan ülkeler

Ülke	Düşük-Orta Gelir Düzeyine Ulaştığı Yıl	Yüksek-Orta Gelir Düzeyine Ulaştığı Yıl	Düşük-Orta Gelir Düzeyinde Geçirilen Yıl	Geçiş Dönemi Ortalama Büyüme Hızı (%)
Çin	1992	2009	17	7,50
Malezya	1969	1996	27	5,10
Kore	1969	1988	19	7,20
Tayvan	1967	1986	19	7,00
Tayland	1976	2004	28	4,70
Bulgaristan	1953	2006	53	2,50
Türkiye	1955	2005	50	2,60
Kosta Rika	1952	2006	54	2,40
Umman	1968	2001	33	2,70

Kaynak: (Yıldız, 2015).

Yukarıdaki çizelgeden de anlaşıldığı üzere düşük orta gelir seviyesinden yüksek orta gelir seviyesine ulaşmakta en çok zorlanan ülkeler Bulgaristan, Kosto Rica ve Türkiye olmuştur. Bu geçişi en az sürede tamamlayan ülke ise Çin olmuştur.

Çizelge 3.2: 1950 Sonrasında yüksek-orta gelir seviyesinden yüksek gelir seviyesine ulaşan ülkeler

Ülke	Yüksek-Orta Gelir Seviyesine Ulaştığı Yıl	Yüksek Gelir Seviyesine Ulaştığı Yıl	Yüksek-Orta Gelir Seviyesinde Geçirilen Yıl	Geçiş Süreci Boyunca Ortalama Büyüme Hızı
Hong Kong	1976	1983	7	5.9
Japonya	1968	1977	9	4.7
Kore	1988	1995	7	6.5
Singapur	1978	1988	10	5.1
Taypei,Çin	1986	1993	7	6.9
Avusturya	1964	1976	12	4.1
Belçika	1961	1973	12	4.4
Danimarka	1953	1968	15	3.3
Finlandiya	1964	1979	15	3.6
Fransa	1960	1971	11	4.4
Almanya	1960	1973	13	3.5
Yunanistan	1972	2000	28	1.8
İrlanda	1975	1990	15	3.2

Çizelge 3.2: Devamı

İtalya	1963	1978	15	3.4
Hollanda	1955	1970	15	3.3
Norveç	1961	1975	14	3.5
Portekiz	1978	1996	18	2.8
İspanya	1973	1990	17	2.7
İsveç	1954	1968	14	3.6
Arjantin	1970	2010	40	1.2
Şili	1992	2005	13	3.7
İsrail	1969	1986	17	2.6

Kaynak: (Yıldız, 2015).

Burada da yüksek orta gelir seviyesinden yüksek gelir seviyesine en hızlı ulaşan ülkeler Çin (Taypai), Hong Kong ve Kore olmuştur. 40 yıl süre ile göze çarpan Arjantin yüksek gelire ulaşmakta bir hayli zorlanmıştır.

3.4 Orta Gelir Tuzağından Çıkış Stratejisi

Flaen vd. (2013:6) orta gelir tuzağından yüksek gelir seviyesine yükselen ülkelerde temel özellik olarak, üretimin teknolojiyle birlikte yoğun kullanımı, AR-GE'ye önem vererek yatırım yapmaları, katma değer katacak ürünlerle piyasada bulunmaları ve niteliği yüksek işgücüne sahip olmalarını göstermektedir (Yıldız, 2015).

Orta gelir tuzağından kurtulabilmek için yapılan birçok çalışma mevcuttur. Literatüre bu alandaki çalışmalarıyla katkıda bulunan Flaen vd. (2013), Wivarelli (2014), Jonkowska vd. (2012), Ohno (2010) gibi araştırmacılar bulunmaktadır. Tuzaktan kurtulabilmek için yapılan araştırmalar sonucu ortak girişimlerde bulunmak dışında farklı yollarda izlenebileceği görülmektedir. Tuzaktan çıkmak için uygulanabilecek stratejiler olarak;

- Ulusal tasarruf oranının artırılması,
- AR-GE yatırımlarının artırılması,
- Nitelikli işgücü oluşturulması,
- Alt yapı yatırımlarının artması sayılabilir.

Dünya Bankasının yayımlamış olduğu “China 2030 Building A. Modern, Harmonious and Creative Society” isimli 101 ülke üzerinde çalışma yapılan raporda sadece 13 ülkenin yüksek gelir seviyesine ulaştığı görülmüştür ve bu raporda orta gelir tuzağından çıkış stratejileri de belirtilmiştir (Ünlü ve Yıldız, 2018).

- Gelir artışının devam etmesi sırasında ekonomik büyümenin de niteliğinin iyileştirilmesi,
- Piyasa güçleri ile tutarlı, dengeli ve sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesi,
- Yenilikçi ve yaratıcı olma durumunun geliştirilmesi,
- Piyasanın rolü, hukukun üstünlüğü, toplumsal ve yüksek ahlaki değerlerin tesis edilmesi,
- Hükümetin ve özel sektörün üzerine düşen görevlerin netlik kazanması,
- Toplum içi bütünlük sağlanması için sosyal koruma ve fırsat eşitliğinin olduğu bir ortam oluşturulması,
- Devamlılığı olan bir mali sistem yapılandırılması veya geliştirilmesi,
- Dünyanın geri kalanı ile karşılıklı fayda esasına dayalı ilişkilerin geliştirilmesi,
- Dünya geneli AR-GE ağlarına uyum sağlanmak amacıyla yenilik getirilmesi,
- İnsan gücünün ve zihninin değerlendirilmesi.

3.5 Türkiye’de Orta Gelir Tuzağı

Felipe vd. (2012)’nin gelir gruplandırmasındaki verileri göz önüne alarak Türkiye’nin gelir düzeyini inceleyelim.

1950-2010 yılları arası için 124 ülkeyi değerlendiren Felipe vd. (2012) gelir grubunu 4 farklı aşamada anlatmıştır (Sarıbaş ve Ursavaş, 2017).

Kişi Başına Düşen Gelir	Gelir Grubu
2000 \$ ve altı	Düşük Gelirli Ülke
2000 \$ - 7250 \$	Alt Orta Gelirli Ülke
7250 \$ -11750 \$	Üst Orta Gelirli Ülke
11750 \$ ve üstü	Yüksek Gelirli Ülke

1950-2010 yılları arasında 124 ülke üzerinde araştırma yapan Felipe vd. (2012:4) kendi çalışmaları sonucu 40 ülkenin düşük gelirli, 38 ülkenin alt-orta gelirli, 14 ülkenin üst orta gelirli ve 32 ülkenin yüksek gelirli olduğu sonucuna varmıştır.

Orta gelir grubunda yer alan 52 ülkeden 35’inin orta gelir tuzağında olduğunu ve bunun sebebinin ise ucuz iş gücü ve ilerlememiş bir teknolojiyle rekabet gücünde zayıflamasına yol açmıştır. Bu durum bazı ülkelerin 50 yıl boyunca orta gelir tuzağından çıkamamalarına sebep olmaktadır (Yıldız, 2015).

Çizelge 3.3: 1950 Sonrasında düşük-orta gelir seviyesinden yüksek orta gelir seviyesine ulaşan ülkeler

ÜLKE	Düşük-Orta Gelir Düzeyine Ulaştığı Yıl	Yüksek-Orta Gelir Düzeyine Ulaştığı Yıl	Düşük-Orta Gelir Düzeyinde Geçirilen Yıl	Geçiş Dönemi Ortalama Büyüme Hızı (%)
Çin	1992	2009	17	7,50
Malezya	1969	1996	27	5,10
Kore	1969	1988	19	7,20
Tayvan	1967	1986	19	7,00
Tayland	1976	2004	28	4,70
Bulgaristan	1953	2006	53	2,50
Türkiye	1955	2005	50	2,60
Kosta Rika	1952	2006	54	2,40
Umman	1968	2001	33	2,70

Kaynak: (Yıldız, 2015).

Çizelgede göze çarpan detaylar Türkiye'nin 50, Kosta Riko 54, Bulgaristan 53 yıl boyunca yüksek orta gelire ulaşamadığı Çin'in bunun aksine 17 yılda yüksek orta gelir grubuna yükselerek önemli bir yol kat ettiği görülmektedir.

Orta gelir tuzağından kurtulabilmek için Türkiye'nin uygulaması gereken bazı stratejiler vardır. Bunlardan birisi ulusal tasarruf oranının artırılması.

Tasarrufu ulusal tasarruf ve yabancı tasarruf olmak üzere iki biçimde ele alabiliriz. Ulusal tasarruf kamu ve özel sektör tasarruflarının toplamından, yabancı tasarruf ise dış borçlanma sonucu oluşan tasarruf veya yabancı sermayenin ülkeye çekilmesinden oluşan tasarruftur.

Ulusal tasarruf ülke ekonomisinde önemli bir yer kaplamaktadır. Ulusal tasarrufun eksik kalması durumunda yabancı tasarrufa yönelmek mecburiyet arz etmektedir (Yıldız, 2015).

Yabancı tasarrufa yönelmenin ülke ekonomisinde dışa bağımlılıktan kaynaklı zararı büyük olacaktır çünkü yabancı tasarruf dış borçlanma veya yabancı sermayeyi ülkeye çekmekle mümkündür. Yabancı sermayenin ülkeyi terk etmesi durumunda ekonomi daralacaktır. Bu nedenle yabancı sermayeye bağımlılığın en aza indirilmesi gerekmektedir. Ulusal tasarrufa yönelimin artması gerekmektedir (Yıldız, 2015).

Ülke ekonomisindeki büyümenin sürdürülebilmesi GSYH de artışa sebep olacaktır. Yabancı sermayeye bağımlılık aksi bir durum oluşturacak olup GSYH ve kişi başı gelirden azalma görülecektir. Yani orta gelir tuzağından kurtulmak için tasarrufun ulusal olması önem arz etmektedir.

Çizelge 3.4: Bazı ülkelerde ulusal tasarrufların ve yatırımların gsyh'ya oranı (%)

Ülke	Ulusal Tasarrufların GSYH'ya Oranı					Yatırımların GSYH'ya Oranı				
	1995	2000	2005	2010	2013	1995	2000	2005	2010	2013
ABD	18.6	20.6	19.1	15	16.9	21.2	23.5	23.2	18.3	19.3
Rusya	27.6	36.7	30.4	26.1	24.1	25.4	18.6	19.4	21.7	22.6
Japonya	30.1	27.8	26.6	23.7	21.7	28	25.1	22.4	19.8	21
Çin	40.5	36.9	50	52	49.7	40.2	35.2	41.5	48	47.7
Kore	33.6	34.8	33	34.6	35.1	38.9	32.9	32.1	32	28.9
Malezya	33.9	35.9	38.7	34.2	30	43.6	26.8	22.3	23.2	26
Bulgaristan	14.7	12.5	14.5	21.4	22.8	15.7	17.9	27.5	22.8	20.9
Türkiye	21.1	17	16	13.3	12.6	23.4	23.5	23.2	19.5	20.5

Kaynak: (Yıldız, 2015).

Çizelgeden de anlaşılacağı gibi 50 yıl orta gelir seviyesinde kalan Türkiye'nin ulusal tasarruf oranı düşük kalmakta son yıllarda ise tasarruf oranının giderek düştüğü görülmektedir. Türkiye'nin tasarruflarını arttırabilmesi için bazı değişkenlere ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlar gelir ve büyüme değişkenleri, kadın istihdamının arttırılması, nüfus yapısı, hükümetin ekonomi politikası gibi değişkenlerdir. Bunlara önem verilmemesi durumunda orta gelir tuzağından çıkmak pek de mümkün olmayacaktır (Özlale ve Karakurt, 2013).

Uygulanması gereken stratejilerden biri de AR-GE yatırımları ve inovasyon kapasitesinin arttırılmasıdır.

AR-GE ve inovasyon kapasitesi ekonomik büyüme üzerine etkisini Pessoa (2010:152) şu şekilde aktarmıştır: araştırmacılar tarafından bir fikir sunulur daha sonra bu fikir mühendislerce ürüne dönüştürülür ve ürün son olarak üretime katılır. Daha sonra ürün için Pazar oluşturulur ve talebe yoğunluk oluşması için çalışmalar başlatılır. Talep artınca ihracat bu durumdan olumlu yönde etkilenir ve ekonomiye büyük katkı sağlar.

Çizelge 3.5: Bazı ülkelerde ar-ge harcamaları ve yüksek teknoloji ürün ihracatı

Ülke	Ar-Ge Harcamalarının GSYH'ya Oranı (%)				Yüksek Teknolojili Ürün İhracatının İmalat Sanayi İçindeki Payı (%)			
	1996	2000	2006	2012	1996	2000	2006	2012
ABD	2.44	2.66	2.55	2.79	31	34	30	18
Rusya	0.97	1.05	1.07	1.12	10	16	8	8
Japonya	2.77	3.00	3.41	--	26	29	22	17
Çin	0.57	0.90	1.39	1.98	12	19	31	26
Kore	2.42	2.30	3.01	--	24	35	32	26
Malezya	0.22	0.47	0.61	--	44	60	54	44
Bulgaristan	0.58	0.51	0.46	0.64	4	3	6	8
Türkiye	0.45	0.48	0.58	0.87	2	5	2	2

Kaynak: (Yıldız, 2015).

Çizelgedeki değerlere göz attığımızda Türkiye'nin AR-GE'ye gerekli kaynağı ayırmadığı, orta gelir tuzağından kurtulabilmesi için teknolojik gelişmelere uyum sağlamalı ve AR-GE'ye ayrılan oranın artırılması gerekmektedir.

Türkiye orta gelir tuzağında bulunan bir ülke olarak bu tuzakta uzun yıllar kalmış ve tuzaktan çıkabilmek için uygulanması gereken politikalarla orta gelir tuzağından kurtulması mümkün olacaktır.

3.6 Türkiye'de Kadının Ekonomideki Yeri ve Rolü

Ekonomi içinde çokça gündeme gelen konulardan biri de ekonomik kalkınmadır. Hükümetin davranış biçimlerine göre şekil almaktadır. Ticari bir materyalde yaşanan değişim alt gruba kadar etki etmektedir. Ekonomik kalkınma Smith gibi birçok ismin konu edindiği bir durumdur. Smith ekonomik kalkınma ile ilgili açıklamaları yetersiz görmektedir (Tutar ve Yetişen, 2009).

Kalkınmanın gereklilikleri arasında ekonomik hayata kadınların dahil edilmesi bulunmaktadır. Kadınların aile içindeki konumlarının iyileştirilmesi gerekirken, ekonomik büyüme sağlanmasında kadınlara yer verilmesi gerekmektedir. Kadınların geri plana atılması ülke için ekonomik anlamda kayıp demektir (Işık, 2015).

Ekonomik kalkınmada kadın üzerine birkaç düşünce ilave edecek olursak;

Şimşek'in düşüncesine göre ekonomik kalkınma kadın ile ilişkili bir durumdur. Kadının statüsü kalkınma ile birlikte güçlenecektir. Ve kadının güçlü olması kalkınmayı da beraberinde getirecektir (Şimşek, 2008).

Eroğlu'na göre ise bir ülkenin uygarlık düzeyi kadına vermiş olduğu değerle alakalıdır (Eroğlu, 2004).

Büyümedeki devamlılık tüm ülkeler tarafından istenen bir durumdur. Bu büyümede teknolojinin etkin kullanımı, kıt kaynakların değerlendirilmesi ve verimliliği gibi durumlarla mümkündür. Teknolojik yenilik ise insan gücü ile gelişebilecek bir olgu ve Dünya nüfusuna bakıldığında kadın oranının fazla olması kalkınmada kadın iş gücünden yararlanmayı kaçınlmaz kılmaktadır (şimşek, 2008).

Dünya'da ve Türkiye'de günümüz koşullarına bakıldığında kadın emeği yadsınamaz bir öneme sahiptir. Kadın alışma hayatı içinde varlığını sürdürse de ev kadını rolünü devam ettirmektedir. Buna rağmen yine de birçok sektörde varlığından söz ettirmektedir (Korkmaz ve Uçar Tüfekçi, 2007).

Kadın yoksulluğunun oluşmasındaki en önemli faktörler (Kalfa Topateş, 2015);

- Kadınların yapabilir olma durumunun geri planda bırakılması, yapmasına olanak tanınmaması,
- Kadınların erkeklere nazaran birikim yapma, kredi kullanma, mal sahibi olma olanaklarının kısıtlı olması,
- İş gücüne katılımda kadınların atıl kalması,
- Kadın iş gücünün az olma nedenlerinden biri olan ataerkil yaşam sürdürülmesi, kadınların ev işlerinde harcadıkları emeğin karşılıksız kalmasına yol aması,
- İş gücüne katılan kadınların iş hayatlarında karşılaştıkları cinsiyet ayrımı yapılarak daha az ücretle vasıfsız iş alanlarında alıştırılması,
- Erkeklerle aynı statüde olan kadınlara bile daha az cretlendirme yapılması,
- Kurum/kuruluşlarda daralmaya gitme durumlarında, ekonomik kriz dönemlerinde öncelikli olarak kadın işçiyi işten ıkarma,
- Kadının kazancına eşi tarafından el konulması,
- Kadınların haklarının aranmasında yeterli bir örgütlenmeyi sağlayamaması.

Sanayi Devrimi ile ilk defa kadınlara emeğinin karşılığında creti ödenmeye başlamıştır (Kocacık ve Gökkaya, 2005).

Türkiye'nin tarihi geçmişini inceleyecek olursak, kadın konusu üzerine zgn bir deneyimi bulunmaktadır. 1923 yılında Atatürk'ün önderliğinde Türkiye

Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte kadınlara bazı önemli haklar kazandırılmıştır. Bunların bir kısmı sırasıyla; 1924 yılında kadın ve erkeğe eşit eğitim hakkı tanınması (Tevhid-i Tedrisat Kanunu), 1925 yılında Kıyafet Kanunu, 1926 yılında kadın ve erkeğe eşit haklar tanınması (Türk Medeni Kanunu), 1930 yerel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı, 1934 yılında genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı gibi önemli haklar tanınmıştır (Tutar ve Yetişen, 2009).

1980 sonrası "Kadın Bakış Açısıyla Yaklaşma İlkesi" ile kadın sorunları için çalışmaları kabul ettirmeyi sürdürmüştür. "Kadına karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ni onaylayan Türkiye, kadınların sorunlarının parlamentoya getirilmesinde ve kadınlar için olumlu karar alınmasında etkili olacak 1990 sonrası sonrası "Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünü" kurmuştur. 01.03.1980 tarihinde üye ülkelere imzaya sunulan "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi" 1985 yılında Türkiye tarafından onaylanarak 19.01.1986 tarihinde yürürlüğe alınmıştır. Bu sözleşme taraflar tarafından 4 yılda bir rapor edilerek "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesine" sunulması gerekmektedir (Tutar ve Yetişen, 2009).

Türkiye'deki kadın iş gücündeki artış hizmet sektörünün gelişimi ile son yıllarda kendini göstermeye başlamıştır. Yapılan incelemelerde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda kadın işgücünün tercihi geleneksel iş alanlarına yoğunlaşmıştır. Bu iş kolları kadın tarafından kolay iş olarak nitelendirilirken işveren tarafından maliyeti ucuz olan iş gücü olarak görülmektedir (Akoğlan, 1997).

Kadınların $\frac{3}{4}$ 'ü en hanımı olarak hayat sürdürmektedir. Türkiye'nin çalışma hayatındaki nüfusu değerlendirmek gerekirse göze çarpan detay kırsal kesimde tarım iş gücümüzün fazla oluşu, kentsel kesimde ise kendi başına çalışmalar faaliyet göstermektedir. Böyle bir çalışma ortamında güvenli ve devamlı gelir söz konusu değildir. Ne yazık ki ülkemizdeki kısıtlı imkanlardan dolayı oluşan bu ortamda ağır işlerde çalışan sayımızın bir hayli fazla oluşu, işsizlik oranının artmış olması üzücü bir durumdur. Bu çalışma ortamlarında kadınların erkeklerden daha elverişsiz ortamlarda çalıştığı da bir gerçektir (Tutar ve Yetişen, 2009).

Uzun yıllardır süregelen bu durumdan kurtulmak çok kolay olmasa da engeller yıkılmalı, kadınlar çalışma hayatına dahil edilmelidir. Ulusların refaha kavuşmasının en önemli yollarından biri kadının iş hayatına girmesidir.

Çizelge 3.6: Dünyada bölgelere göre kadınların işgücüne katılım oranları

	2000	2001	2002	2005	2007	2008	2009	2010
Dünya	52	52	52,1	52,5	52	52,7	52,7	51,2
Gelişmiş Ekonomiler ve AB	51,8	51,7	51,7	52,2	53	53	53,1	53
Orta ve Güneydoğu Avrupa (AB dışı) ve Bağımsız Devletler Topluluğu	49,4	49	49,4	49	49,2	50,1	50,4	49,9
Doğu Asya	69,7	69,4	69,1	68,3	67,2	66,8	66,5	66,7
Güney Doğu Asya ve Pasifik	58,5	58,8	58,4	57,7	58,7	57,9	57,6	58,7
Güney Asya	35	35,4	35,8	38,2	33,9	39,3	39,6	31,8
Latin Amerika ve Karayipler	48,1	48,7	49,6	50,5	52,1	51,8	52	53,5
Orta Doğu	16,3	16,7	17,2	24,1	17,7	24,6	24,8	18,4
Kuzey Afrika	22,1	21,7	21,2	27,1	23,7	27,5	27,6	24,2
Sahra Altı Afrika	62,7	63,1	63,5	60,7	64,4	61,3	61,3	64,5
TÜRKİYE	26,6	27,1	27,9	23,3	23,6	24,5	26	27,6

Kaynak: (Karabıyık, 2012).

Çizelgeden de anlaşılacağı gibi Türkiye’de kadın istihdamı diğer ülkelerden oldukça düşük kalmıştır. Türkiye gibi Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri de kadın iş gücü anlamında tam bir gelişme kat edememiştir. Doğu Asya ülkesi ve Sahra Altı ülkeleri kadın iş gücünü güçlü bir şekilde sağlamıştır.

Kadın istihdamı son zamanlarda artış eğiliminde olsa da nüfusu dikkate alındığında iş gücüne katılım düşük seviyede kalmaktadır. Bunun en büyük sebeplerinden biride köyden kente göçte kadınların eğitimlerinin yetersiz olmasıdır (Karabıyık, 2012).

Geçmiş gözden geçirecek olursak tarım toplumunda iş gücüne katılım yüksek oranda, sanayileşme ve kentleşmenin gelişimi ile önce iniş gösteren ve sonra ve sonra yükselen bir iş gücü görülmektedir (Işığışok, 2005).

Politik olarak ve teorik olarak kadınların iş gücüne katılımı kalkınmada önemli bir rol oynamaktadır. Kadınların buldukları konum Türkiye’nin köklü bir problemidir (Yılmaz, 2008).

3.7 Kadınların Kredi Kullanımı ve Çalışma Hayatında Kadın Oranı

Yirmi yıllık bir zaman diliminde devamlı olabilecek bir ekonomi yaratabilmek, yoksullukla başa çıkabilmek ve kadınların ekonomiye katılmasıyla gücünü arttırmayı amaçlayan mikro kredi uygulaması hayata geçirilmiştir. İlk kez Muhammed Yunus tarafından 1983 yılında Bangladeş’te kurulan ve günümüzde Dünya Bankası

tarafından da destek gören mikro kredi de ana hedef yoksulluğun azaltılması olmuştur (Balkız, 2015).

Kadınların çalışma hayatında atıl kalması, eğitim seviyelerinin düşük düzeyde olması, kadına hane içinde görevler yüklenmesi, çalışan kadın olsa bile geline eşi tarafından el konulması kadının kredi çekme, birikim yapma, mal sahibi olma gibi ekonomik faaliyetlerde geri plana itmektedir (Kalfa Topateş, 2015).

Maddi bir varlığı bulunmayan kadınların okuryazarlık problemi, kültürel olarak sınırlı kalmaları ve hareketinin kısıtlanması bankacılık ve finans imkanlarından dışlanmaktadır. Bu problemi ortadan kaldırarak sadece maddi imkanlara yönelimin dışında sosyal teminat imkanı sunan Grameen ilk kredi verme kurumudur (Balkız, 2015).

Piyasada değişen şartlar krediye bağımlılığı arttırmıştır. Sebepleri arasında yoksul ailelerde bulunan ve kontrol gücü bulunmayan kadınların piyasada pasif kalmasıdır. Aile birliğinin devam ettirilebilmesi için tasarruf büyük bir rol oynasa da gelişen piyasa koşullarında tasarruf zorlaşmakta geçim zor bir hale gelmektedir. Hanedeki maddi yoksunluk, kadınlara sunulan mikro kredinin önünü açmıştır. Hiçbir varlığı bulunmayan kadınlara sunulan tek imkandır (Balkız, 2015).

TÜİK verileri çerçevesinde kadınları çalışma hayatındaki varlığı üzerine yapılan analizleri incelediğimizde;

Çizelge 3.7: Hane halkında fertlerin iş gücü durumu (15+ yaş)

Hanehalkında fertlerin işgücü durumları (15+ yaş)									
	Toplam			Erkek			Kadın		
Yıllar	İşgücüne katılma oranı	İstihdam oranı	İşsizlik oranı	İşgücüne katılma oranı	İstihdam oranı	İşsizlik oranı	İşgücüne katılma oranı	İstihdam oranı	İşsizlik oranı
2014	50,5	45,5	9,9	71,3	64,8	9,0	30,3	26,7	11,9
2015	51,3	46,0	10,3	71,6	65,0	9,2	31,5	27,5	12,7
2016	52,0	46,3	10,9	72,0	65,1	9,6	32,5	28,0	13,7
2017	52,8	47,1	10,9	72,5	65,6	9,4	33,6	28,9	14,1
2018	53,2	47,4	11,0	72,7	65,7	9,5	34,2	29,4	13,9

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2014- 2018 yılları arası hane halkında iş gücüne katılan kadın oranımız düşük kalmakta, hızlı bir yükseliş gösterememektedir. 2014 yılında iş gücüne katılan kadın oranı 30,3 iken 2018 yılına gelindiğinde bu rakam sadece 3,9 artış göstererek 34,2 olabilmektedir.

Çizelge 3.8: Kadın için uygun görülen evlenme yaşı – 2016 yılı
Kadın İçin Uygun Görülen İlk Evlenme Yaşı – (2016 Yılı) (%)

18 Yaş Altı	18-19 Yaş	20-24 Yaş	25-29 Yaş	30-34 Yaş	35 Yaş Üstü
0,2	4,4	43,7	44,9	6,4	0,5

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2016 yılı verilerine göre de 20-24 yaş arası kadınlar için uygun görülen evlenme yaşı 43,7 ve 25-29 yaş arası evlenme yaşı oranı ise 44,9 olarak kayıtlara geçmiştir. Kadınların evlilik yaşınının 20-30 yaş arasında yoğunlaşması, kadınların çalışma hayatından erken çekilme nedenleri arasında sayılmaktadır.

Çizelge 3.9: 15-24 Yaş kadınların iş gücüne katılma oranı

15-24 Yaş Kadınların İşgücüne Katılma Oranı					
	2014	2015	2016	2017	2018
Kadın (15-24 Yaş)	27,7	29,8	30,4	31,1	31,3

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2014 yılında 27,7 oranında kadın iş gücüne katılımı olmuşken bu rakam 3,6 artışla ancak 31,3 seviyesini görebilmiştir. Kadın iş gücünün giderek artması Türkiye için olumlu bir gelişme sayılmakla beraber bu oranın yine de artan kadın nüfusunun yanında yetersiz kalmaktadır.

Çizelge 3.10: 15 Yaş üstü kadınların eğitim durumuna göre iş gücüne katılma oranları

15 Yaş Üstü Kadınların Eğitim Durumlarına Göre İşgücüne Katılma Oranı (%)					
	2014	2015	2016	2017	2018
Okuma Yazma Bilmeyen	16	16,1	15,2	15,9	16,1
Lise Altı eğitimliler	25,8	26,6	27,2	27,7	28,2
Lise ve Dengi Meslek Okulu	35	36,1	37	37,8	38,2
Yüksek Öğretim	71,3	71,6	71,3	72,7	71,6

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2014-2018 yılları arasında 15 yaş üstü kadın işgücümüzün eğitim seviyelerine bakıldığında en fazla iş gücüne katılım oranı yükseköğretim düzeyinde olmuştur. Diğer eğitim düzeylerinde de 2018 yılına gelindiğinde artışlar görülmektedir.

4. YÖNTEM

4.1 Araştırmanın Amacı

Orta gelir tuzağında bulunan Türkiye’de İstanbul ili Anadolu Yakasında bulunan çalışan kadın ve erkeklerin geçim sıkıntısından dolayı çalışmasının mecbur kaldığı ve bireysel ihtiyaç kredisine yönelimin arttığı gözlemlenmiştir. Geçim sıkıntısı kadınları da çalışmaya zorlamaktadır. Daha önceden tek maaşla yaşamını ikame ettiren aileler günümüzde bunu yapması imkansız hale gelmiştir. Ayrıca zaruri ihtiyaçları karşılamamanın güç olduğu ve bu nedenle bireysel kredi kullanımının arttığı gözlemlenmektedir.

4.2 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklemini Ocak 2019 ve Haziran 2019 tarihleri arasında İstanbul Anadolu Yakasında bulunan çalışan kişiler oluşturmaktadır. Araştırma anket yöntemiyle hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan çalışanlara mail ve internet yoluyla ulaşılmıştır.

Araştırmanın örneklemini basit tesadüfi örnekleme tekniği ile belirlenmiştir. 214 katılımcıdan tutarsız işaretleme yapan bireylerin anketleri elenerek 186 bireyin görüşleri değerlendirmeye alınmıştır.

4.3 Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezler aşağıda sıralanmıştır.

H₁: Kredi kullanımı ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.

H₂: Kredi kullanımı ile medeni durum arasında bir ilişki vardır.

H₃: Kredi kullanımı ile eğitim durumu arasında bir ilişki vardır.

H₄: Kredi kullanımı ile çocuk sahibi olma durumu arasında bir ilişki vardır.

H₅: Kredi kullanımı ile çocuk sayısı arasında bir ilişki vardır.

H₆: Kredi kullanımı ile eşlerin çalışma durumu arasında bir ilişki vardır.

H₇: Kredi kullanımı ile ek gelir arasında bir ilişki vardır.

H₈: Kredi kullanımı ile toplam hane geliri arasında bir ilişki vardır.

H₉: Kredi kullanımı ile çalışma nedenleri arasında bir ilişki vardır.

4.4 Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Veri toplama yönetimi anket formu olarak yapılmıştır. Anket dağıtımı mail ve internet yoluyla yapılmıştır. Anket çalışması için Kübra Koç'un "Bireysel Bankacılık Sektöründe İhtiyaç Kredisi ve Banka Müşterilerinin İhtiyaç Kredisi Kullanma Davranışları Üzerine Ankara Ölçeğinde Bir Araştırma" adlı Yüksek Lisans Tezinden, Enes Emre Başar'ın "Hanehalklarının Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması" adlı Doktora tezinden, Yasemin Babekoğlu'nun "Tüketicilerin Demografik Özellikleri ve Bireysel Tutumlarının Sorumlu Tüketim Davranışları Üzerindeki Etkisi" adlı Doktora tezinden yararlanılmıştır. Anket soruları bireylerin çalışma durumu ve bireysel kredi kullanım durumuna yönelik sorular içermektedir.

Öncelikle ankette ilk bölüm olarak kişilerin cinsiyet, evlilik durumu, eşlerinin ve kendilerinin çalışma durumu, gelir durumu gibi soruları barındırmaktadır.

İkinci kısımda ise bireysel kredi kullanımının faydaları veya zararlarının olup olmadığına yönelik sorular yer almaktadır.

Üçüncü kısımda kullanılan kredilerin hangi ihtiyaca yönelik yapıldığı tespit edilmeye çalışılacak sorulardan oluşmaktadır.

4.5 Verilerin Analizinde Kullanılan İstatiksel Teknikler

Anketin belirlediği hedefe ulaşabilmesi için 186 kişiden toplanan verilerin girildiği istatistik analizi, SPSS istatistik programı kullanılarak yapılmıştır.

4.6 Araştırmanın Bulguları

Aşağıdaki çizelgede ankete katılanların demografik özellikleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Çizelge 4.1: Demografik özelliklerin frekans dağılımı

Demografik Özellikler	Sayı (N)	%
Cinsiyetiniz? *		
Kadın	94	50,3
Erkek	93	49,7
Medeni durumunuz nedir? *		
Evli	89	47,6
Bekar	98	52,4
Çocuğunuz var mı? *		
Evet	75	40,1
Hayır	112	59,9
(Varsa)Kaç çocuğunuz var?		
1	110	58,8
2	48	25,7
3	22	11,8
4	6	3,2
5 ve üstü	1	0,5
Eğitim durumunuz nedir? *		
Ortaöğretim	5	2,7
Lise	9	4,8
Ön Lisans	48	25,7
Lisans	65	34,8
Yüksek Lisans	38	20,3
Doktora	22	11,8
(Varsa) Eşinizin eğitim durumu nedir?		
Ortaöğretim	4	2,1
Lise	16	8,6
Ön Lisans	13	7,0
Lisans	42	22,5
Yüksek Lisans	16	8,6
Doktora	6	3,2
Toplam hane geliriniz ne kadar? *		
1500-2500	17	9,1
2501-3500	20	10,7
3501-4500	24	12,8
4501-6000	44	23,5
6001 ve üstü	82	43,9
(Varsa) Eşiniz çalışıyor mu?		
Evet	74	39,6
Hayır	23	12,3
Aylık geliriniz ne kadar? *		
1500-2500	52	27,8
2501-3500	43	23,0
3501-4500	25	13,4
4501-6000	28	15,0
6001 ve üstü	39	20,9

Çizelge 4.1: Devamı

(Varsa) Eşinizin aylık geliri ne kadar?		
1500-2500	10	5,3
2501-3500	24	12,8
3501-4500	15	8,0
4501-6000	16	8,6
6001 ve üstü	16	8,6
Siz neden çalışıyorsunuz? *		
İhtiyacımız olduğundan dolayı	121	64,7
Kariyer yapmak için	54	28,9
Diğer ...	12	6,4
(Varsa) Eşiniz neden çalışıyor?		
İhtiyacımız olduğundan dolayı	59	31,6
Kariyer yapmak için	13	7,0
Diğer ...	7	3,7
Daha önce kaç kere kredi kullandınız? *		
0	52	27,8
1	36	19,3
2	29	15,5
3	21	11,2
4	5	2,7
5 ve üstü	44	23,5
Ne sıklıkla kredi kullanıyorsunuz? *		
Yılda bir	15	8,0
2-3 yılda bir	22	11,8
4-5 yılda bir	13	7,0
Sadece acil durumlarda	84	44,9
Hiçbir zaman	52	28,3

Çizelge 4.1 de görüldüğü gibi yapılan anket sonuçlarına göre katılımcıların; %50,3'ü kadın, %49,7 si erkek, %47,6' sı bekar, % 52,4'ü evli, %40,1'nin çocuğu var, %59,9'u çocuk sahibi değildir. Katılımcıların çoğu kadınlardan, evli olanlardan ve çocuk sahibi olmayanlardan oluşmaktadır.

Demografik özelliklerden eğitim durumu incelendiğinde %2,7'si Ortaöğretim, %4,8'i Lise, %25,7 si Ön lisans, %34,8'i Lisans, %20,3'ü Yüksek Lisans, 11,8'i Doktora mezunu olup, %9,1'inin 1500-2500, %10,7'sinin 2501,-3500, %12,8'inin 3501-4500, %23,5'inin 4501-6000, %43,9'unun 6001ve üstü toplam hane geliri bulunmaktadır. Ankete katılanlar arasında lisans mezunu sayısı fazla olup, hane gelir gelir toplamı yüksek oranda 6001 TL üstü görülmektedir.

Evli katılımcıların %39,6'sının eşleri çalışmaktadır. Katılımcıların %64,7'si ihtiyaçtan dolayı çalışmaktadır. Evli katılımcıların %31,6'sının eşi ihtiyaçtan dolayı çalışmaktadır.

Katılımcıların %48,7'si bireysel kredi kullanıyor. Daha önce bireysel kredi kullanma oranı toplamda %72,2'dir. Acil durumlarda kredi kullanım oranı ise %44,9'dur.

Bireysel kredi kullanma kararında katılımcıların %56,1'inin önceliği en düşük faiz oranı veren bankayı tercih etmek olmuştur.

Katılımcıların hangi durumlarda kredi kullanma kararları vermeleri incelendiğinde;

- Nakit sıkıntısı çektiğimde %23,5,
- Satın alacağım malların fiyatlarının artacağını tahmin ettiğimde %2,1,
- Ev, arsa, araba gibi tek kalemde almakta zorlanacağım mal edinimlerinde %40,1,
- Başkalarından para istemenin sıkıntısını yaşamak istemediğimde %9,6,
- Borçlanarak tasarruf yapacağımı düşündüğümde %2,1,
- Diğer %3,2 oranlarını karşımıza çıkarmaktadır.

Durum gözden geçirildiğinde kredi kullanma kararında daha çok tek kalemde alınamayan malların edinimlerinde kredi kullanımının fazla olduğu göze çarpmaktadır. Daha sonra nakit sıkıntısı çekildiğinde bireysel kredilere başvurulduğu görülmektedir.

Kullanılan bireysel kredi çeşitliliklerine bakıldığında ihtiyaç kredisi kullanımının %53,3 oranıyla fazlaca tercih edilmesi dikkat çekmektedir.

Faktör Analizi

Sosyal Bilimlerde ölçümün kalitesi ve geçerliliğinin ispatlanabilmesi için en önemli analizlerden biri faktör analizidir. Kavramlar arasındaki ilişki araştırılırken, kavramlar doğrudan ölçülemediğinden bu kavramları tanımlayan davranış ve tutumlar ifadelerle dönüştürülerek ölçekler geliştirilir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008). Faktör analizi aynı zamanda faktör analizi, kavramların açıklandığı boyutların belirlenmesinde ve değişken sayısını azaltmasında kullanılmaktadır.

Faktör analizinin yapılmasında ön şart olarak değişkenler arasında belli bir oranda korelasyon ilişkisi olmasıdır. Eğer çıkan p değeri 0,05 anlamlılık düzeyinden düşük seviyede olursa faktör analizi yapmak için yeterli bir ilişki bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 4.2: Açıklayıcı faktör analizi

		Faktör ağırlıkları	Faktör açıklayıcılığı %	Güvenilirlik
FAKTÖR	MADDELER			
Harcama Çeşitliliği	İhtiyaç dışı dahi olsa kurslara katılır; bu kurslar için para harcarım	,770	21,245	0,870
	Yeni model ürünleri çıkar çıkmaz satın alırım	,755		
	Seyahatlerim için çok fazla para harcarım	,736		
	Kültürel faaliyetleri yakından takip eder çok fazla para harcarım	,708		
Düşük Harcamalar	Yakıt tasarrufu yapabilmek için aracımı fazla kullanmam	,927	33,698	0,849
	Enerji tüketimi az olan eşyaları tercih ederim	,864		
	Aldığım elektronik eşyaları ekonomik modda kullanmaya özen gösteririm	,767		
	Elektrik tasarrufu yapmak için düşük güçte lamba kullanmaya çalışırım	,502		
	Modası geçmiş ürünleri onararak kullanılabilir hale getiririm	,497		
Kredi Kullanım Eğilimleri	Gıda Harcamaları	,890	43,209	0,910
	Giyim Harcamaları	,876		
	Sağlık Harcamaları	,856		
	Borç (kredi kartı, kredi vs.) ödemeleri	,850		
	Elektronik aletler, beyaz eşya ve diğer ev eşyası	,777		
	Tatil, eğlence ve sosyo-kültürel etkinlik	,717		
	Konut ve araç harcamaları	,603		
	Eğitim-Öğretim harcamaları	,497		
Düğün nişan harcamaları				
Kültürel Etkinlikler	Gazete satın alma	,804	48,559	0,850
	Kitap satın alma	,802		
	Dergi satın alma	,776		
	Tiyatro izleme	-,402		
	Sinema izleme	,661		
	Opera, bale izleme			

Çizelge 4.2: Devamı

Sosyal Etkinlikler	Eğlence yerlerine gitme (bar, gece kulübü vs.)	,421		
	Tatil yapma (Bir tatil beldesine giderek)	,745		
	Aile olarak dışarıda yemek yeme	,805	53,184	0,810
	Hazır yiyecek satın alma	,525		
	Refah ve bolluk içinde bir yaşam sürmeye çalışırım	,770		
Bireysel Kredi Kullanımı	Bireysel kredileri faydalı bulunması	,905		
	Bireysel kredi kullanımını tavsiyesi	,841	57,032	0,720
Tutumluluk	Tasarruf etmeye çalışırım	-,338		
	Giysi; aksesuar gibi ürünlere çok para harcamam	-,825		
	Modası geçmiş ürünleri onararak kullanılabilir hale getiririm	-,812		
	Alışveriş yapmadan önce ihtiyaçlarımı belirler; liste yaparım	-,583		
	Düşünmeden satın alma davranışından bulunmam	-,451	60,207	0,830
	Boş zamanlarımı fazla para harcamayacağım bir şekilde geçirmeye çalışırım	-,351		
	Ürün alırken 2. el pazar araştırması yaparım	-,403		
	Çocuğum büyürken çok fazla kıyafet almamaya çalışırım	-,367		
Tüketim	Bireysel kredi kullanımını tüketimi artırır mı	,754		
	Düğün sünnet vs. eğlenceleri büyük çaplı yapmaktan kaçınırım	,785	63,012	0,144
Sadelik	Sade bir yaşamı tercih ederim	,375		
	İzin günlerimde dışarı çıkmak yerine evde oturmayı tercih ederim	-,428	65,731	0,460
Toplam			45,877	
Kaiser Meyer Olkin Ölçek Geçerliliği		0,836		
Bartlett Küresellik Testi	Ki kare	4604,393		
	P değeri	0,000		

Çalışmamızda harcamalar, kredi kullanım alanları, tutum ve davranışlar analiz edilmiştir. Faktör analizinin uygunluğunun tespiti için KMO ve Bartlett Küresellik Testi yapılmıştır.

KMO testi değişkenler arasındaki ilişkinin faktör analizi için uygunluğunu tespitinde kullanılmaktadır. Bu oranın %50'nin üstünde olması beklenmektedir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008). KMO değeri 0,836 olarak sonuç vermiştir. Buda aradaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermektedir. Sonuca göre testin faktör analizine uygun oluşu anlaşılmaktadır.

Bartlett's testi değişkenler arasındaki ilişkinin yeterli olup olmadığına bakmaktadır. Çizelge 4.2 de uygulanan Bartlett's testi sonucuna göre p değeri <0.05 olduğu için değişkenler arasında bir ilişki vardır. 0,005 anlamlılık düzeyinden yüksek bir değer yani bu anket faktör analizi yapmak için uygundur.

Güvenilirlik Analizi

Cronbach's alpha aynı değişkeni ölçümlemek için sorulan soruların kendi aralarında iç tutarlılığı olup olmadığını anlamakta kullanılan değerdir. Soruların birbirleri ile ilişkisine bakılır. 0,70 ve üstü kabul edilebilir. Anketimizde kredi ortalamasının cronbach's alpha değeri 0.9 çıkmıştır. Değere göre anketimiz yüksek güvenilir durumdadır ve araştırma için yeterli olduğu anlaşılmaktadır.

Normallik Sınaması

“Gazete, kitap, dergi satınalma, tiyatro, sinema, opera, bale izleme, eğlence yerine gitme, tatil yapma, dışarıda yemek yeme ve hazır yiyecek alma” faaliyetlerinin gerçekleşme sıklığı, “Refah ve bolluk içinde bir yaşam sürmeye çalışırım, Yeni model ürünleri çıkar çıkmaz satın alırım, Sade bir yaşamı tercih ederim, Giysi, aksesuar gibi ürünlere çok para harcamam, Tasarruf etmeye çalışırım, İzin günlerimde dışarı çıkmak yerine evde oturmayı tercih ederim, Modayı takip ederim, Düğün sünnet vs. eğlenceleri büyük çaplı yapmaktan kaçınırım, Seyahatlerim için çok fazla para harcarım, Kültürel faaliyetleri yakından takip eder çok fazla para harcarım, Enerji tüketimi az olan eşyaları tercih ederim, Elektrik tasarrufu yapmak için düşük güçte lamba kullanmaya çalışırım, Modası geçmiş ürünleri onararak kullanılır hale getiririm, Düşünmeden satın alma davranışından bulunmam, Alışveriş yapmadan önce ihtiyaçlarımı belirler, liste yaparım, Boş zamanlarımı fazla para harcamayacağım bir şekilde geçirmeye

çalışırım, Ürün alırken 2. el pazar araştırması yaparım, Çocuğum büyürken çok fazla kıyafet almamaya çalışırım” faaliyetlerinin gerçekleşme sıklığı ve “Gıda Harcamaları, Giyim Harcamaları, Sağlık Harcamaları, Borç (kredi kartı, kredi vs.) ödemeleri, Elektronik aletler, beyaz eşya ve diğer ev eşyası, Tatil, eğlence ve sosyo-kültürel etkinlik, Konut harcamaları, Eğitim-Öğretim harcamaları, Düğün nişan harcamaları” için kredi kullanma sıklığı ölçekleri ile ortalama alınarak normallik testinden geçirilmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3: Normallik testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	df	p değeri	İstatistik	df	P değeri
Kredi Ortalaması	0,073	187	0,016	0,974	187	0,001

Burada kolmogorov-Smirnov normallik testi kullanılmıştır. P değerine baktığımızda sonucun 0,016 olduğunu görüyoruz. Analizi %95 güven düzeyinde yaptığımız için alfa değerimiz 0,05 olur ve p değerinin alfa değerinden küçük olduğunu görüyoruz ($p=0,016<0,05$), veriler normal dağılıma sahip değildir. O yüzden burada parametrik olmayan istatistiksel testler uygulanmıştır. Mann Whitney U, Kruskal Wallis ve ilişkilerinin yönüne ve miktarına bakmak için Spearman korelasyon analizi yapılmıştır.

Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi değişkenler arasındaki ilişkinin derecesini ve yönünü bağımlı veya bağımsız olmasına bakmaksızın belirlemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Değişkenler arasındaki katsayılar korelasyon matrisi çizelgesi ile gösterilmektedir. Korelasyon katsayısı değişkenler arasındaki doğrusal ilişkinin yönünü ve derecesini gösteren katsayıdır ve “r” harfi ile gösterilir. Korelasyon katsayısı -1 ile 1 arasında bir değere sahiptir. $r<0,50$ olduğunda korelasyon zayıf, $0,50<r<0,70$ olduğunda korelasyon orta, $r>0,70$ olduğunda ise korelasyon güçlü ilişkiyi ifade etmektedir(Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008).

Çizelge 4.4: Faktörler arasındaki ilişkiyi gösteren korelasyon analizi

Değişkenler	Harcama Çeşitliliği	Düşük Harcama	Kredi Kullanım Eğilimi	Kültürel Etkinlik	Sosyal Etkinlik	Bireysel Kredi Kullanımı	Tutumluluk	Tüketim	Sadelik
Harcama Çeşitliliği	1								
Düşük Harcama	,259**	1							
Kredi Kullanım Eğilimi	,353**	,154*	1						
Kültürel Etkinlik	,400**	,332**	,228**	1					
Sosyal Etkinlik	,500**	,025	,171*	,407**	1				
Bireysel Kredi Kullanımı	-,042	,124	-,046	-,041	-,148*	1			
Tutumluluk	,272**	,719**	,235**	,300**	,041	,112	1		
Tüketim	,242**	,331**	,129	,202**	-,009	-,017	,348**	1	
Sadelik	,202**	,537**	,137	,105	-,086	,116	,548**	,439**	1

** . p<0,01

* . p<0,05

Değişkenler arasında oluşan ilişkinin Pearson Korelasyon Analiz sonucu aşağıda sıralanmıştır:

Düşük harcama ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü ve düşük dereceli anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,259$, $p<0,05$).

Kredi kullanım eğilimi ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü ve düşük dereceli ($r=0,353$, $p<0,05$), kredi kullanım eğilimi ile düşük harcama faktörleri arasında ise pozitif yönlü ve düşük dereceli anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,353$, $p<0,01$).

Kültürel etkinlik ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü ve düşük dereceli ($r=0,400$, $p<0,01$), kültürel etkinlik ile düşük harcama faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,332$, $p<0,01$), kültürel etkinlik ile kredi kullanım

eğilimi faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,228$, $p<0,01$).

Sosyal etkinlik ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,500$, $p<0,01$), sosyal etkinlik ile kredi kullanım eğilimi faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,171$, $p<0,05$), sosyal etkinlik ile kültürel etkinlik faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,407$, $p<0,01$).

Bireysel kredi kullanımı ile düşük harcama faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli bir ilişki vardır ($r=0,124$, $p<0,01$). Bireysel kredi kullanımı ile harcama çeşitliliği, kredi kullanım eğilimi, kültürel etkinlik, ve sosyal etkinlik faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tutumluluk ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,272$, $p<0,01$), tutumluluk ile düşük harcama faktörleri arasında pozitif yönlü, yüksek dereceli ($r=0,719$, $p<0,01$), tutumluluk ile kredi kullanım eğilimi faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,235$, $p<0,01$), tutumluluk ile kültürel etkinlik faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli bir ilişki vardır ($r=0,300$, $p<0,01$). Tutumluluk ile sosyal etkinlik faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tüketim ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,242$, $p<0,01$), tüketim ile düşük harcama faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,331$, $p<0,01$), tüketim ile kültürel etkinlik faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,202$, $p<0,01$), tüketim ile tutumluluk faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,348$, $p<0,01$). Tüketim ile kredi kullanım eğilimi, sosyal etkinlik ve bireysel kredi kullanımı faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Sadelik ile harcama çeşitliliği faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli ($r=0,202$, $p<0,01$), sadelik ile düşük harcama faktörleri arasında pozitif yönlü, orta dereceli ($r=0,537$, $p<0,01$), sadelik ile tutumluluk faktörleri arasında pozitif yönlü, orta dereceli ($r=0,548$, $p<0,01$), sadelik ile tüketim faktörleri arasında pozitif yönlü, düşük dereceli anlamlı bir ilişki vardır ($r=0,439$, $p<0,01$).

Sadelik ile kredi kullanım eğilimi faktörleri, kültürel etkinlik, sosyal etkinlik ve bireysel kredi kullanımı faktörleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Fark Analizleri

Mann Whitney U testinin uygulanması bağımsız gruplar t-testi için parametrik olmayan bir alternatiftir. İki grup karşılaştırmasında iki grubun ortalaması değil, ortanca değerler karşılaştırılır (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008).

Çizelge 4.5: Cinsiyet farkı

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıralama Toplamı
Kredi Kullanımı	Kadın	94	91,66	8616
	Erkek	93	96,37	8962
	Toplam	187		
Z değeri -,595 p değeri ,552				

H₁: Kredi kullanımı ile cinsiyet arasında bir ilişki vardır.

Cinsiyet farkı testin sonucunda Z değeri -,595 ve anlamlılığı ,552 çıkmıştır.

Çizelge 4.5' e bakıldığında; Bireysel Kredi Kullanımı Anketinin cinsiyet değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre kadın ve erkek grupları arasında ($p>0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($z=-0,595$, $p=0,552$). Buna göre H₁ hipotezi reddedilmiştir.

p değeri= $0,552>0,05$ olduğu için kredi kullanımı ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Çizelge 4.6: Medeni durum

	Medeni durum	N	Sıra Ortalaması	Sıralama Toplamı
Kredi Kullanımı	Bekar	89	81,12	7219,5
	Evli	98	105,7	10358,5
	Toplam	187		
Z değeri -3,102 p değeri ,002				

H₂: Kredi kullanımı ile medeni durum arasında bir ilişki vardır.

Spearman korelasyon yapılmıştır. Kredi kullanımıyla medeni durum arasındaki ilişkinin yönünü ve miktarına bakılmıştır (Çizelge 4.6).

Medeni durum ile kredi kullanımı arasında ($p<0,01$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. ($r=0,227$, $p=0,001$). Buna göre H₂ hipotezimiz kabul edilmiştir. Medeni durum kredi kullanımını etkilemektedir.

Medeni durum ile kredi kullanımı arasındaki ilişki testinin sonucunda Z değeri -3,102, anlamlılığı 0,002 çıkmıştır. SPSS çıktısındaki medeni durum ile kredi kullanımı arasındaki ilişki yorumlandığında 89 bekar bireye ilişkin sıra ortalaması 81,12, bu sıralamaların toplamı 7219,5, 98 evli bireye ait sıra ortalaması 105,70, sıralamaların toplamı ise 10358,50 olarak bulunmaktadır. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre evli ve bekar grupları arasında ($p < 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($z = -3,102$, $p = 0,002$). P değeri $= 0,002 < 0,05$ olduğundan H_2 hipotezimiz kabul edilmiştir. İnsanların medeni durumu kredi kullanımını değiştirebilir. Evlilerin kredi kullanımı (105,7) bekarlara (81,12) göre daha yüksek çıkmıştır.

Medeni durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişkiye bakmak için Kruskal Wallis Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Bu ilişkide öncelikle ANOVA testine bakılmıştır ancak varsayımlar geçerli olmadığı için Kruskal Wallis analizi uygun görülmüştür (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008).

Kruskal Wallis testi 2 den fazla grup karşılaştırılması ve tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan alternatifidir. Bu analizde değerler sıralandıktan sonra sıralama değerlerin ortalamaları karşılaştırılır (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2008).

Çizelge 4.7: Eğitim durumu

	Eğitim durumu	N	Sıra Ortalaması
Kredi Kullanımı	Ortaöğretim	5	91,10
	Lise	9	84,67
	Ön Lisans	48	73,67
	Lisans	65	95,45
	Yüksek Lisans	38	109,61
	Doktora	22	111,61
	Toplam	187	
Ki kare değeri 12,597 p değeri ,027 df 5			

H_3 : Kredi kullanımı ile eğitim durumu arasında bir ilişki vardır.

Eğitim durumu ile kredi kullanımı arasında ($p < 0,01$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($r = 0,239$, $p = 0,000$). Buna göre H_3 hipotezimiz kabul edilmiştir. Eğitim durumu ile kredi kullanımı arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Eğitim durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişki incelendiğinde, testin sonucunda ki-kare değeri 12,597, anlamlılığı ,027 çıkmıştır.

Analiz sonuçlarına göre eğitim durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişkiyi yorumlayacak olursak testin sonucunda 5 ortaöğretim mezununa ilişkin sıra ortalaması 91,10, 9 lise mezununa ait sıra ortalaması 84,67, 48 önlisans mezununa ilişkin sıra ortalaması 73,67, 65 lisans mezununa ilişkin sıra ortalaması 95,45, 38 yüksek lisans mezununa ilişkin sıra ortalaması 109,61, 22 doktora mezununa ilişkin sıra ortalaması 111,61 olarak bulunmuştur. Yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre eğitim durumları arasında ($p < 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p = 0,027$). P değeri $= 0,027 < 0,05$ olduğundan H_3 hipotezimiz kabul edilmiştir. İnsanların eğitim durumu kredi kullanımı değiştirebilir.

Çizelge 4.8: Çocuk durumu korelasyonu

Correlations				
			Kredi Kullanımı	Çocuğunuz var mı?
Spearman's rho	Kredi Kullanımı	Correlation Coefficient	1,000	-,196**
		Sig. (1-tailed)	.	,004
		N	187	187
	Çocuğunuz var mı?	Correlation Coefficient	-,196**	1,000
		Sig. (1-tailed)	,004	.
		N	187	187
** Korelasyon $p < 0,01$ düzeyinde anlamlıdır.				

H_4 : Kredi kullanımı ile çocuk sahibi olma durumu arasında bir ilişki vardır.

Çocuk durumuna göre testin sonucunda z değeri -,589 ve anlamlılığı ,004 çıkmıştır.

Çizelge 4.8' e bakıldığında; Bireysel Kredi Kullanımı Anketinin çocuk değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre çocuk sahibi olan ve olmayan gruplar arasında ($p < 0,004$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($z = -0,589$, $p = 0,004$). Buna göre H_4 hipotezimiz kabul edilmiştir.

Çizelge 4.9: Çocuk durumu

	Çocuğunuz var mı?	N	Sıra Ortalaması	Sıralama Toplamı
Kredi Kullanımı	Evet	75	106,52	7989,00
	Hayır	112	85,62	9589,00
	Toplam	187		

Çocuk sahibi olma durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişki testinin sonucunda 75 çocuk sahibi bireye ilişkin sıra ortalaması 106,52, bu sıralamaların toplamı 7989,00, 112 çocuk sahibi olmayan bireye ait sıra ortalaması 85,62, sıralamaların toplamı ise

9589,00 olarak bulunmuştur. Yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre çocuk sahibi olan ve çocuk sahibi olmayan gruplar arasında ($p < 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($z = -0,589$, $p = 0,004$). P değeri $= 0,004 < 0,05$ olduğundan H_4 hipotezimiz kabul edilmiştir. İnsanların çocuk durumu kredi kullanımının kararını değiştirebilir. Çocuk sahibi olanların kredi kullanımını (106,52) çocuk sahibi olmayanlara (85,62) göre daha yüksek çıkmıştır.

Çizelge 4.10: Çocuk sayısı

	(Varsa) Kaç çocuğunuz var?	N	Sıra Ortalaması
Kredi Kullanımı	0	110	85,55
	1	48	110,83
	2	22	101,95
	3	7	88,92
	Toplam	187	
Ki kare değeri 8,036 p değeri ,090 df 4			

H_5 : Kredi kullanımını ile çocuk sayısı arasında bir ilişki vardır.

Eğitim durumu ile kredi kullanımını arasındaki ilişki incelendiğinde, testin sonucunda ki-kare değeri 12,597, anlamlılığı ,027 çıkmıştır.

Analiz sonuçlarına göre çocuk sayısı ile kredi kullanımını arasındaki ilişkiyi yorumlayacak olursak testin sonucunda çocuk sahibi olmayanların sıra ortalaması 85,55, 1 çocuk sahibi olan 48 bireye ait sıra ortalaması 110,83, 2 çocuk sahibi olan 22 bireye ait sıra ortalaması 101,95, 3 çocuk sahibi olan bireye ait sıra ortalaması 88,92 olarak bulunmuştur. Yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre çocuk sayıları arasında ($p > 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p = 0,090$). P değeri $= 0,090 > 0,05$ olduğundan H_5 hipotezi reddedilmiştir. İnsanların çocuk sayıları kredi kullanım kararını etkilememektedir.

Çizelge 4.11: Eşlerin çalışma durumu

	(Varsa) Eşiniz çalışıyor mu?	N	Sıra Ortalaması	Sıralama Toplamı
Kredi Kullanımı	Evet	74	47,30	3500,00
	Hayır	23	54,48	1253,00
	Toplam	97		
z değeri -1,069 p değeri ,285				

H_6 : Kredi kullanımını ile eşlerin çalışma durumu arasında bir ilişki vardır.

Eşlerin çalışma durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişki testinin sonucunda Z değeri -1,069, anlamlılığı ,285 çıkmıştır.

Çizelge 4.11 incelendiğinde analiz sonuçlarına göre eşlerin çalışma durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişkiyi yorumlayacak olursak testin sonucunda eşli çalışanların sıra ortalaması 47,30, bu sıralamaların toplamı 3500,00, çocuk sahibi olmayan bireylere ait sıra ortalaması 54,48, bu sıralamaların toplamı 1253,00 olarak bulunmuştur. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre eşlerin çalışma durumları arasında ($p>0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0,285$). P değeri= $0,285>0,05$ olduğundan H_6 hipotezi reddedilmiştir. Eşlerin çalışma durumu kredi kullanımı etkilememektedir.

Çizelge 4.12: Ek gelir durumu

	Ek geliriniz var mı?	N	Sıra Ortalaması	Sıralama Toplamı
Kredi Kullanımı	Evet	39	87,60	3416,50
	Hayır	148	95,69	14161,50
	Toplam	187		
z değeri -,830 p değeri ,407				

H_7 : Kredi kullanımı ile ek gelir arasında bir ilişki vardır.

Kredi kullanımı ile ek gelir durumu ile arasındaki ilişki analiz edildiğinde, analiz sonucunda z değeri -,830, anlamlılığı ,407 çıkmıştır.

Analiz sonuçlarına göre ek gelir durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişkiyi yorumlayacak olursak testin sonucunda ek gelir sahibi bireylerin sıra ortalaması 87,60, bu sıralamaların toplamı 3416,50, ek geliri olmayan bireylere ait sıra ortalaması 95,69, bu sıralamaların toplamı 14161,50 olarak bulunmuştur. Yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre eşlerin çalışma durumları arasında ($p>0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0,407$). P değeri= $0,407>0,05$ olduğundan H_7 hipotezi reddedilmiştir. Ek gelir durumu kredi kullanımını etkilememektedir.

Çizelge 4.13: Kredi kullanımının toplam hane gelirine göre dağılımı

	Toplam hane geliri	N	Sıra Ortalaması
Kredi Kullanımı	1500-2500	17	54,79
	2501-3500	20	71,63
	3501-4500	24	98,88
	4501-6000	44	93,97
	6001 ve üstü	82	106,18
	Toplam	187	

Ki kare değeri 16690
p değeri ,002
df 4

H₈: Kredi kullanımı ile toplam hane geliri arasında bir ilişki vardır.

Çizelge 4.13' e bakıldığında; Bireysel Kredi Kullanımı Anketinin toplam hane geliri değişkenine göre bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılan spearman korelasyon testi sonuçlarına göre ($p < 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($r = 0,261$, $p = 0,000$). Buna göre H₈ hipotezimiz kabul edilmiştir. Toplam hane geliri ile kredi kullanımı arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

Toplam hane geliri ile kredi kullanımı arasındaki ilişki testinin sonucunda anlamlılığı 0,02 çıkmıştır. SPSS çıktısındaki toplam hane geliri ile kredi kullanımı arasındaki ilişki yorumlandığında 1500-2500 TL hane gelirine sahip 17 bireye ilişkin sıra ortalaması 54,79, 2501,3500 TL hane gelirine sahip 20 bireye ait sıra ortalaması 71,63, 3501-4500 TL hane gelirine sahip 24 bireye ait sıra ortalaması 98,88, 4501-6000 TL hane gelirine sahip 44 bireye ait sıra ortalaması 93,97, 6001 ve üstü hane gelirine sahip 82 bireye ait sıra ortalaması 106,18 olarak bulunmaktadır. Yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre gelir grupları arasında ($p < 0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p = 0,002$). P değeri = 0,002 < 0,05 olduğundan H₈ hipotezimiz kabul edilmiştir. Hane toplam geliri kredi kullanımını değiştirebilir. Gelir seviyesini yükseldikçe kredi kullanımı artış göstermektedir.

Çizelge 4.14: Çalışma nedenleri

	Siz neden çalışıyorsunuz?	N	Sıra Ortalaması
Kredi Kullanımı	İhtiyacımız olduğundan dolayı	121	96,51
	Kariyer yapmak için	54	90,90
	Diğer	12	82,63
	Toplam	187	

Ki kare değeri ,969
p değeri ,616
df 2

H₀: Kredi kullanımı ile çalışma nedenleri arasında bir ilişki vardır.

Çalışma nedenleri ile kredi kullanımı arasındaki ilişki testinin sonucunda anlamlılığı 0,616 çıkmıştır. SPSS çıktısındaki çalışma durumu ile kredi kullanımı arasındaki ilişki yorumlandığında ihtiyaçtan dolayı çalışan 121 bireye ilişkin sıra ortalaması 96,51, kariyer yapmak için çalışan 54 bireye ait sıra ortalaması 90,90, diğer nedenlerden dolayı çalışan 12 bireye ait sıra ortalaması 82,63 olarak bulunmuştur. Yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre çalışma nedenleri arasında ($p>0,05$) olduğundan istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p=0,616$). P değeri= $0,616>0,05$ olduğundan H₀ hipotezi reddedilmiştir. Çalışma nedenleri kredi kullanımını etkilememektedir.

5. TARTIŞMA

Çalışmamızda üzerinde durduğumuz durum şudur ki orta gelir tuzağındaki Türkiye’de bireysel kredi kullanımında artış olmasının nedenleri nelerdir? Artık eşlerinde çalışıyor olması, çift gelirliliğin sürmesi neden zorunlu? Hangi durumlarda kredi kullanımını arttı anket verileriyle gözlemlenmeye çalışılmıştır. Görülen şu ki Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı hane halkının gelirine etki ettiği gibi bireysel kredi kullanımının artışına da yol açmaktadır.

Ülke ekonomisinin yaşamış olduğu sıkıntı sonucu kurum/kuruluşların uyguladığı düşük ücret politikası hane halkını kredi kullanımına yöneltmektedir. Daha önceleri tek bir maaş ile geçim sağlanmaktayken şimdi bu pek de mümkün olmamaktadır.

Genel olarak TÜİK verilerini incelediğimizde Türkiye’de 2010 yılında 6.975.350 kişinin ihtiyaç kredisi kullandığını, bu sayısının 2017 yılında 10.176.310 a ulaştığı görülmektedir.

187 kişi ile yapılan anket sonuçlarını değerlendirdiğimizde görüyoruz ki 94 kadın, 93 erkek çalışan ankete katılmıştır. Bu da kadınların artık işgücünde etkin rol oynadığını göstermektedir. Sonuçtan da anlaşıldığı üzere geçim sıkıntısı kadınların çalışmasını zorunlu hale getirmektedir. Cinsiyetin kredi kullanımına etkisine baktığımızda ise herhangi bir etkisinin olmadığını görüyoruz. Çünkü kredi kullanımı kadın erkek farketmeksizin geçim sıkıntısı yaşayan her bireyin başvurduğu bir yoldur.

Peki medeni durum kredi ortalamasını neden etkiliyor? Sonuçları incelediğimizde evli bireylerin bekarlara göre daha fazla kredi kullanımını olduğunu görüyoruz. Çünkü insanlar evlendiğinde geçim sıkıntısı ve süreçte oluşan masrafların oluşturduğu yük, borç ödeyemem durumu daha çok kendini göstermekte ve bu da kredi çekme ihtiyacını doğurmaktadır. Evlilik yaşantısı içerisinde doğan çocuk getirdiği ekstra masraflarla hane halkının geçimini etkilemekte ve krediye yönelim burada da göze çarpmaktadır. Çocuk sayısının kredi kullanımını arttıracak olduğunu düşünmüştüm. Fakat

anket sonuçlarında hane halkındaki çocuk sayısı kredi kullanımını etkilemediği ortaya çıkmıştır.

Eşlerin çalışma durumunun kredi kullanımını etkilememesi hane halkında eşin çalışmasına rağmen krediye ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Geçim sıkıntısının yanı sıra birde düşük ücret politikası uygulandığından dolayı eşler çalışsın çalışmasın kredi kullanmaktadırlar.

Hane halkında eşlerin çalışması sonucu toplam hane gelirinde artışı olmasına kredi kullanımını devam ettirmektedir. Gelir artışı oldukça insanların ihtiyaç yelpazesi genişliyor ve yine geçim sıkıntısı gündeme geliyor. Toplam hane geliri arttığında kredi kullanımının azalması düşünülürken aksine ne kadar gelir o kadar harcama olduğu görülmektedir.

Kredi kullanımında etkisi olan bir diğer gelişme ise eğitimidir. Kişilerin eğitimi neden kredi kullanımını etkiliyor? Bireyler eğitim seviyelerini arttırdıkça eğitim giderleri artmakta düşük ücret politikası sonucunda da ihtiyaçları karşılamak için kredi çekmek zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle eğitim seviyesi kredi kullanımını etkilemektedir.

Kredi kullanımını ve orta gelir arasındaki ilişki üzerine çalışmaların az olması çalışmamızda ulaştığımız verileri kısıtlamış bulunmaktadır. Daha fazla araştırmanın yapılması adına makale ve çalışmaların artması gerekmektedir. Özellikle üstünde durulması gereken konulardan biri de zaman geçtikçe ülkemizde eşlerin çalışmasına rağmen geçimin gitgide daha da zor bir hale girmemesi için alınması gereken önlemler olmalıdır.

6. SONUÇ

Türkiye kredi notu açısından değerlendirildiğinde gelişmekte olan ülke statüsünde kalmakta, bu da ülkenin ekonomisini olumsuz etkilemektedir. Düşük kredi notunun olumsuz etkisi hane halkının geçimine kadar uzanmaktadır. Türkiye ekonomisinde hane halkının çoğu geçimini krediler ile sağlamaktadır. Hane halkında geçim sıkıntısı oluşması krediye yönelimi arttırmaktadır. Borcun ödenememe durumu ekonomik ve sosyal açıdan birçok olumsuzluğa yol açmaktadır.

Bu çalışmada krediler ve türleri üzerine giriş yapılarak kullanılan kredi türlerinden olan bireysel ihtiyaç kredisi üzerine detaylı bir çalışma yapılmıştır. 2010-2017 yılları arası kredi kullanımını incelenerek kredi kullanımındaki artış göz ardı edilemez bir durumdur. İnsanların borçlarını ödeyememe durumuna geldikleri, zamanla ihtiyaçlarının karşılayamaz oldukları, oluşan ihtiyaçları kredi kullanarak karşılama çabası içine girildiği görülmektedir.

Ülke içinde artan ihtiyaç nedeniyle kredi kullanımının artması ülke ekonomisinin durumunu da büyük oranda etkilemektedir. Bu tür gelişmelerden etkilenen ülke ekonomisinin kredi notu bakıldığında yatırım yapılabilirlik seviyesinin sürekli düşük olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum Türkiye ekonomisindeki zayıflığı gösterir niteliktedir.

Türkiye'nin ekonomisindeki bu zayıflığın nedenleri arasında gördüğümüz orta gelir tuzağı konusu dikkat çekmektedir. Orta gelir tuzağı ülkelerin izledikleri siyasi, ekonomik vb. politikalarla ilişkili bir durumdur. Türkiye'de ki hane halkının yaşamış olduğu sıkıntı bu durumun da temelinde yer almaktadır. Neden orta gelir tuzağı içindeyiz diye gözlemleyecek olursak eğer gelişmişlik düzeyimize baktığımızda hane halkında ki geçim sıkıntısı huzursuz bir yaşamı beraberinde getirmektedir. Hane halkında geçim zorlaştıkça eşlerin de çalışma hayatı içine girme zorunluluğu oluşmuş, ekonomide kadın hareketliliği görülmeye başlanmıştır. Kadınların ağır işlerde çalıştırılması, eşit davranılmaması, düşük ücret politikası uygulanması, işgücü piyasasında kadının gereksiz görülmesi çalışan eşleri zor duruma sokmaktadır.

Kadınların işgücüne katılımı üzerine TÜİK verileri kullanılarak yapılan araştırmalarda da yıllar itibariyle artış olduğu görülmektedir. Ücret karşılığı çalışan bu insanlar yaşadıkları huzursuzlar nedeniyle verimli bir çalışma yapamaz ve iş gücündeki bu eksiklik bir küçük kartopu gibi yuvarlanıp büyüyerek ülke ekonomisini canlandırmada etkin bir rol oynayamazlar.

Bireysel kredi kullanımına yönelimi attıran ve bununla beraber ortaya çıkan durumlar neler birde onlara göz atalım.

Çalışmamızda anket sonuçlarına göre Orta gelir tuzağına yakalanan Türkiye’de kadın işgücünde bir artış görülmektedir. Evli bireylerin kredi kullanımına yönelimi bekarlara göre değişkenlik gösterdiği dikkat çekmektedir. Bir aile oluşumu sonucunda borçlanma, geçim sıkıntısı gibi durumların yaşanma olasılığının fazla olması nedeniyle evlilerin kredi kullanımı bekarlara göre daha yüksek çıkmıştır. Evli bireylerin fazla olması da gösteriyor ki işgücüne katılım ile medeni durum arasında bir ilişki vardır. İnsanların evlilik sonrası geçim sıkıntısı yaşamaması eşleri de iş hayatında yer almaya sürüklemektedir. Anketimizde yer alan çalışma nedeni sorumuza katılımcıların yüksek oranda ihtiyaç nedeniyle çalıştığı yanıtı vermesi ve aynı şekilde eşlerinin de ihtiyaç nedeniyle çalışıyor olması cevabı verdiğini görüyoruz. İnsanların ihtiyaçlarında fazlalık ve ödeme güclüğü çekmeleri eşleri çalışma hayatında yer almaya sürüklemenin yanı sıra kredi kullanımına da yöneltmektedir.

Hane halkında bireylerin tek veya eşleriyle birlikte çalışmaları sonucu elde ettikleri toplam gelir de bireysel kredi kullanımını etkilemekte ve analiz sonucunda da gördüğümüz gibi toplam gelir arttıkça ihtiyaç yelpazesi genişlediğinden dolayı kredi kullanımı artmaktadır. Hane halkının kredi kullanımında çocuklarının bile etkisi olduğu göze çarpmaktadır. Çocuk sahibi olanların kredi ortalaması çocuk sahibi olmayanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Evliliğin meydana getirdiği geçim sıkıntısına ek olarak çocuk olma halinde onun ihtiyaçlarını da karşılama iç güdüsü sonucunda imkanların el vermediği durumlarda insanlar ilk olarak bireysel kredilere sırt dayamaktadırlar.

Böyle bir konu ile çalışma yapmak isteyenlere önerim ise orta gelir tuzağı üzerine az bulunan çalışmaların arttırılması ve günümüzde yaşanan büyük bir sorun olması amacıyla orta gelir tuzağının oluşum sebebi ve bu tuzağa yakalanma süreçlerini

ayrıntılı bir şekilde ele alınması ve ülke ekonomisindeki etkisinin ne derece önemli olduğudur. Kadın işgücünün artırılması gerektiği, bunun artık yaşamın sürdürülebilirliği için zorunlu hale geldiğini gösteren analizlerin artırılması gerekmektedir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde yapılan anket çalışmaları ve veri analizleri sonucunda anket çalışmamızda olduğu gibi TÜİK verileri sonucuna göre bireysel kredi kullanımının her yıl artış gösterdiği, katılımcı sayılarına bakıldığında kadın işgücünün arttığı, kredi kullanım nedenleri incelendiğinde ihtiyaçların karşılanmasında güçlük çekildiği görülmektedir.

Çalışmamda anlatmaya çalıştığım durum orta gelir tuzağındaki ülkemizde kredi kullanımının artmasının temelindeki geçim sıkıntısı, kadınların iş hayatına katılmasında etkin rol oynamıştır. Birbirinden ayıramadığımız bu konular sonuç olarak ülke ekonomisine kadar etki alanı oluşturmaktadır. Kadınların iş yaşamındaki varlığının artırılması, hane halklarının bütçesinin güçlü hale gelmesi demektir. Bununla beraber insanlar geçim için değil ticari faaliyet, kalkınma ve birikim amaçlı krediye yöneleceklerdir. Bu da ekonomik kalkınmayı hareketlendirecektir. Ülke ekonomisine büyük etkisi olduğu düşünülen bireysel kredi kullanımındaki artış üzerine yapılan anket ile anlaşılmaktadır ki insanların maddi gücü birçok etkenle birleşerek büyük kayıplara neden olduğudur.

KAYNAKÇA

- Akçayır, Ö.** (2013). ‘Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Güvenirliliklerinin Sorgulanması: Türkiye’nin Kredi Derecelendirme Geçmişi ve Bugünü (1922-2012)’, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Akgüç, Ö.** (1991). Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, İstanbul.
- Akgüç, Ö.** (2002). Mali Tablolar Analizi, İstanbul, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı.
- Akoğlan, M.** (1997). *Konaklama Endüstrisinde Kadın Yöneticiler*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, H.I., Ümit, A.Ö.** (2018). ‘Orta Gelir Tuzağının Türkiye Açısından İncelenmesi ve Tuzaktan Çıkış Stratejileri’, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt No:7 Sayı:4, s:99-100-101.
- Ay, N.** (2018). ‘Bankalarda Kredi Süreci ve İç Kontrol Sisteminin Değerlendirilmesi: Bir Araştırma’, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Babuşcu, Ş.** (1997). ‘Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi (Raiting) ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulaması, Ankara: SPK Yayını, Yayın No:94.
- Balat, A.** 2019, ‘Kredi Derecelendirme Notlarının Finansal Piyasalar Üzerine Etkisi: Brics Ülkeleri ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama’, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.
- Balkız, Özlem.** (2015). ‘Mikro Kredi ve Toplumsal Cinsiyet: Eleştirel Bir Değerlendirme’, *Gaziantep University Journal of Sciences*, Cilt No:14, Sayı:1, s:535-557.
- Baydar, M.** (1995). ‘Risk Değerlendirilmesi, Ölçülmesi ve Analizi’, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Bilen, M.** (2018). ‘İşletmelerin Mali ve Mali Olmayan Verilerini Kredi Derecelendirme Notlarına Etkisi: Afyonkarahisar’da Örnek Bir Uygulama’, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Biriz, N.** (2016). ‘Bireysel Bankacılıkta Geri Ödenmeyen Krediler Sorunu ve Bir Katılım Bankası Örneği’, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Bodur, Ç., Teker, S.** (2005). ‘Ticari Firmaların Kredi Derecelendirmesi: İMKB Firmalarına Uygulanması, İTÜ Dergisi/b, Sosyal Bilimler, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul, 25-36
- Bülbül, C.** (2011). ‘Kredi Verme Sürecinde Mali Analiz Tekniklerinin Kullanılması ve Önemi’, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Crompton, R.** (2008). *Class and Stratification*, Cambridge, Polity Press.
- Çelik, A.** 2016, *Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve 15 Temmuz Sonrası Türkiye İle İlişkiler*, Konya Ticaret Odası, 2016.
- Çilek, A.** (2014). ‘Bireysel Kredi Talebini Etkileyen Faktörler (Erzurum Örneği)’, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çevik Tekin, İ.** (2016). ‘Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Öngöremedikleri Krizler Ve İflaslar’, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Cilt No:19, 41. Yıl Özel Sayısı, s:189.
- Eroğlu, Kafiye.** (2004). ‘Kadın Kuruluşları İçinde Üniversite Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin Yeri ve Önemi’, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, Cilt No:8, Sayı:2, s:24.
- Giter, M.S.** (2016). ‘Kredi Derecelendirme ve Ortaya Çıkan Sorunlar’, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, Cilt No:2, Sayı:1, s:62,63.
- Gökalp, E.** (1995). ‘Finansal Reasürans Alternatif Bir Risk Transfer Yöntemi’, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Halıcı, Nadide Sevil.** (2005). ‘Kredi Derecelendirme Şirketleri, Kredi Derecelendirmenin Belirleyicileri ve Etkileri’, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Işığçok, Özlem.** (2005). XXI. Yüzyılda İstihdam ve İnsana Yakışır İş, Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Işık, A.** (2014). Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Türk Bankacılığında Kredi Riskinin Seçilmiş Finansal Değişkenlerle İlişkisinin Lojistik Regresyonla İncelenmesine Yönelik Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Işık, F.** (2015). “Kadınların Ekonomideki Yeri ve Önemi”, *Kadının Ekonomideki Yeri*, Cilt No:27, Sayı: 315, s:4.
- Kalfa Topateş, A.** (2015). “Dünya’da ve Türkiye’de Kadın Yoksulluğu”, *Kadının Ekonomideki Yeri*, Cilt No:27, Sayı: 315, s:8-14.
- Karabıyık, İlyas.** (2012). ‘Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı’, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* Cilt No:32, Sayı:1, S.231-260.
- Karamustafa, C.** (2013). ‘Türk Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerin Analizi ve Uygulamaya Yönelik Politika Önerileri’, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, F.** (2009). ‘Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No:263.
- Kaymaz, V.** (2012). ‘Kredi Derecelendirme Sistemi ve Uluslararası Sermaye Şirketleri’, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Kazhi, S.** (2016). ‘İşletmelerde Kredi Derecelendirme Üzerine Bir Uygulama’, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Kılıç, F.** (2015). Bireysel Kredilerin Enflasyon Üzerindeki Etkisi Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

- Kılınç, N.** (2012). 'Bireysel Kredi Kullanımında Hanehalkı Davranışları ve Sosyo-İktisadi Etkileri', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kocacık, F. ve Gökkaya, V.B.** (2005). 'Türkiye'de Çalışan Kadınlar ve Sorunları', *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt No:6, Sayı: 1, s:196.
- Koç, K.** (2010). 'Bireysel Bankacılık Sektöründe İhtiyaç Kredisi ve Banka Müşterilerinin İhtiyaç Kredisi Kullanma Davranışları Üzerine Ankara Ölçeğinde Bir Araştırma', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, A. ve Uçar Tüfekçi, N.** (2007). 'Çalışma Hayatında Tarımda Kadın ve Sorunları: Ağlasun İlçesi Örneği', *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt No:12, Sayı:1, s:38.
- Kuzu, D.A.** (2018). 'Kredi Hacmini Belirleyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörü Uygulaması', Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara.
- Mirza, A.** (2010). 'Kredi Riski Yönetiminde Erken Uyarı Sistemleri ve Sorunlu Kredilerin İzlenmesi', Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özcan, V.** (2001). 'Yatırım Karar Faktörü Olarak Ülke Risk Analizi', Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özlale, Ü. ve Karakurt, A.** (2013). "Türkiye'de Tasarruf Açığının Nedenleri ve Kapatılması İçin Politika Önerileri", *Bankacılar Dergisi*, Cilt No: 23, Sayı No:83, s: 1-34.
- Öztürk, K.** (2015). *Kredi Politikası ve Değerlendirmesi*.Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Parasız, İ.** (2005). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. İstanbul: Ezgi Kitapevi.
- Postalıcı, A.** (2010). 'Kredi Riski ve Türk Bankacılık Sektörünün Kredi Riski Görünümü', Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Power, S., Edwards, T., Whitty, G. ve Wilgfall, V.** (2003). *Education and the Middle Class*. Buckingham, Open University Pres.
- Salkaya, D.** (2018). 'Bireysel Kredilerin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye İçin Zaman Serisi Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Sarıbaş, H., Ursavaş, U.** (2017). 'Orta Gelir Tuzağı:Ampirik Bir Çalışma', *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt No:17, Sayı:2, s:37-51.
- Sayıcı, S.** (2017). 'İhtiyaç Kredilerinde Yapay Sinir Ağları Uygulaması', Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Seyidoğlu H.** (2016). *Uluslararası Finans*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Söğütçü, M.** (2011). 'Tüketici ve İhtisas Kredilerinin Bazı Makroekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisinin Analizi: Türkiye Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Söker, M.** (2010). 'Bankacılık Sektöründe Bireysel Krediler ve Bankaların Mali Tablolarına Etkileri', Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Şen, S.** (2014). Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Risk Analizi: Moody's Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, M.** (2008). *Küreselleşen Dünyada Kadının Ekonomik Konumu*, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- TBB.** (2004). 'Bankacılar Dergisi', Sayı.48, s. 47.
- Tekay, S.** (2018). 'Kredi Riski Yönetiminin Bankacılık Karlılığına ve Verimliliğine Etkisi 9 Ticari Banka Üzerinde Bir Uygulama (2014-2017)', Doktora Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Tokan, M., Boyacıoğlu, M.** (2011). 'Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem', Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tutar ve Yetişen.** (2009). 'Türkiye'de Kadının Ekonomik Kalkınmadaki Rolü', *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:2, Sayı:2, s. 116-131.
- Tütüncü Hasbi, D.** (2012). 'Kredi Derecelendirme Kuruluşları Tarafından Yapılan Not Değerlendirmelerinden Ülke Ekonomileri Üzerinde Etkileri: Türkiye Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Usta, M.** (1994). 'Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Tahsisi', Pamukbank T.A.Ş. Eğitim Bölümü Yayınları, No:24, s.9, İstanbul.
- Ünlü, F., Yıldız, F.** (2017). 'Orta Gelir Tuzağını Açıklayan Teorik ve Ampirik Yaklaşımlar', *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 49, s: 87-115.
- Ünlü, F., Yıldız, R.** (2018). 'Orta Gelir Tuzağının belirlenmesi: Ekonometrik Analiz', *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt No:14, Sayı:1, s:5
- Wayne, R.** (1985). 'Traditional Credit Principles for Changing Times, Edited By William W. Sihler, Robert Morris Associates, Volume 2, Philadelphia, U.S.A., 13
- World Bank.** (2007). 'Global Economic Propects; Managing The Next Wave of Globalization Washington D.C, World Bank, S:69.
- Yazıcı, M.** (2009). 'Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Önemi ve Denetimi, Maliye Finans Yazıları
- Yıldırım, C.** (2012). 'Orta Sınıfa İktisadi Yaklaşım', *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt No:7, Sayı:1, S:71.
- Yıldırım, E.** (2007). 'Bankalarda Ticari Kredilendirme Süreci', Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Yıldız, A.** (2015). 'Orta Gelir Tuzağı ve Orta Gelir Tuzağından Çıkış Stratejileri', *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt No:25, Sayı: 2, s:155-170.
- Yılmaz, A., vd.** (2008). 'Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma', *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt No: 9, Sayı:2, s:89-114.
- Zaimoğlu, T.** (1995). 'Risk Sermayesi ve Türkiye'de Uygulama Olanakları', SPK, Yayın No.19, İstanbul, S.27.

İnternet Kaynakları

Url -1 <<http://gunaycaymaz.googlepages.com/krediderecelendirme.pdf>>, alındığı tarih: 06.06.2019

Url -2 <<https://paratic.com/gayri-nakdi-kredi-nedir-cesitleri-nelerdir/>>, alındığı tarih: 06.06.2019

Url -3 <https://www.spratings.com/en_US/what-we-do>, alındığı tarih: 06.06.2019

EKLER

Ek 1: Bireysel Kredi Kullanımı Anketi

* Gerekli

1. Cinsiyetiniz? *
  - Kadın
  - Erkek
2. Medeni durumunuz nedir? *
  - Evli
  - Bekar
3. Çocuğunuz var mı? *
  - Evet
  - Hayır
4. (Varsa)Kaç çocuğunuz var?
  - 1
  - 2
  - 3
  - 4
  - 5 ve üstü
5. Eğitim durumunuz nedir? *
  - Ortaöğretim
  - Lise
  - Ön Lisans
  - Lisans
  - Yüksek Lisans
  - Doktora
6. (Varsa) Eşinizin eğitim durumu nedir?
  - Ortaöğretim
  - Lise
  - Ön Lisans
  - Lisans
  - Yüksek Lisans
  - Doktora
7. Toplam hane gelirin ne kadar? *
  - 1500-2500
  - 2501-3500
  - 3501-4500
  - 4501-6000
  - 6001 ve üstü
8. (Varsa) Eşiniz çalışıyor mu?
  - Evet
  - Hayır
9. Aylık gelirin ne kadar? *

- 1500-2500
  - 2501-3500
  - 3501-4500
  - 4501-6000
  - 6001 ve üstü
10. (Varsa) Eşinizin aylık geliri ne kadar?
- 1500-2500
  - 2501-3500
  - 3501-4500
  - 4501-6000
  - 6001 ve üstü
11. Ek geliriniz var mı? *
- Evet
  - Hayır
12. Siz neden çalışıyorsunuz? *
- İhtiyacımız olduğundan dolayı
  - Kariyer yapmak için
  - Diğer ...
13. (Varsa) Eşiniz neden çalışıyor?
- İhtiyacımız olduğundan dolayı
  - Kariyer yapmak için
  - Diğer ...
14. (Varsa) Eşiniz evlenmeden önce çalışıyor muydu?
- Evet
  - Hayır
15. Oturduğunuz ev kendinize mi ait? *
- Evet
  - Hayır
16. Aracınız var mı? *
- Evet
  - Hayır
17. Bireysel kredi kullanıyor musunuz? *
- Evet
  - Hayır
18. Daha önce kaç kere kredi kullandınız? *
- 0
  - 1
  - 2
  - 3
  - 4
  - 5 ve üstü
19. Ne sıklıkla kredi kullanıyorsunuz? *
- Yılda bir
  - 2-3 yılda bir
  - 4-5 yılda bir
  - Sadece acil durumlarda
  - Hiçbir zaman
20. Bireysel kredi kullanma kararınızda önceliğiniz olan seçeneği işaretleyiniz. *
- Faiz oranlarını araştırır en düşük faiz oranı ve komisyon uygulayan bankayı tercih ederim.

- Güvendiğim ve her zaman işlemlerimi yaptırdığım bankayı tercih ederim.
  - Kredi geri ödemelerinde kolaylık olması açısından maaşımın yattığı ya da yatırım hesabım olan bankayı tercih ederim.
  - En uzun vadede en düşük limitli ödeme seçenekleri sunan bankayı tercih ederim.
  - Bankaların uyguladığı kampanyaları takip eder uygun bulduğum krediyi kullanırım.
  - Diğer ...
21. Hangi durumlarda bireysel kredi kullanma kararı verirsiniz? *
- Nakit sıkıntısı çektiğimde
  - Satın alacağım malların fiyatlarının artacağını tahmin ettiğimde
  - Ev, arsa, araba gibi tek kalemde almakta zorlanacağım mal edinimlerinde
  - Başkalarından para istemenin sıkıntısını yaşamak istemediğimde
  - Borçlanarak tasarruf yapacağımı düşündüğümde
  - Diğer ...
  -
22. Kullandığımız bireysel kredi seçeneğini işaretleyiniz. *
- İhtiyaç Kredisi
  - Taşıt Kredisi
  - Konut Kredisi
  - Eğitim Kredisi
  - Evlilik Kredisi
  - Tatil Kredisi
  - Bayram Kredisi
  - Diğer ...
23. Bankalarda herhangi bir birikiminiz var mı? *
- Evet
  - Hayır
24. Bireysel kredileri faydalı buluyor musunuz? *
- Hiç bulmuyorum
  - Bulmuyorum
  - Kararsızım
  - Buluyorum
  - Kesinlikle buluyorum
25. Bireysel kredi kullanımını tüketimi artırır mı? *
- Kesinlikle arttırmaz
  - Arttırmaz
  - Kararsızım
  - Arttırır
  - Kesinlikle arttırır
26. Bireysel kredi kullanımını tavsiye eder misiniz? *
- Kesinlikle etmem
  - Etmem
  - Kararsızım
  - Ederim
  - Kesinlikle ederim
27. Önceden aldığınız krediyi ödemede sıkıntı yaşadınız mı? *
- Evet
  - Hayır
28. Aşağıdaki faaliyetlerin gerçekleşme sıklığı nedir? *

	Her zaman	Genellikle	Bazen	Çok seyrek	Hiçbir zaman
Gazete satın alma	☐	☐	☐	☐	☐
Kitap satın alma	☐	☐	☐	☐	☐
Dergi satın alma	☐	☐	☐	☐	☐
Tiyatro izleme	☐	☐	☐	☐	☐
Sinema izleme	☐	☐	☐	☐	☐
Opera, bale izleme	☐	☐	☐	☐	☐
Eğlence yerlerine gitme (bar, gece kulübü vs.)	☐	☐	☐	☐	☐
Tatil yapma (Bir tatil beldesine giderek)	☐	☐	☐	☐	☐
Aile olarak dışarıda yemek yeme	☐	☐	☐	☐	☐
Hazır yiyecek satın alma	☐	☐	☐	☐	☐

29. Aşağıdaki faaliyetlerin gerçekleşme sıklığı nedir?

	Her zaman	Genellikle	Bazen	Çok seyrek	Hiçbir zaman
Refah ve bolluk içinde bir yaşam sürmeye çalışırım	☐	☐	☐	☐	☐
Yeni model ürünleri çıkar çıkmaz satın alırım	☐	☐	☐	☐	☐
Sade bir yaşamı tercih ederim	☐	☐	☐	☐	☐
Giysi, aksesuar gibi ürünlere çok para harcamam	☐	☐	☐	☐	☐

Tasarruf etmeye çalışırım	O	O	O	O	O
İzin günlerimde dışarı çıkmak yerine evde oturmayı tercih ederim	O	O	O	O	O
Modayı takip ederim	O	O	O	O	O
Düğün sünnet vs. eğlenceleri büyük çaplı yapmaktan kaçınırım	O	O	O	O	O
Seyahatlerim için çok fazla para harcarım	O	O	O	O	O
Kültürel faaliyetleri yakından takip eder çok fazla para harcarım	O	O	O	O	O
İhtiyaç dışı dahi olsa kurslara katılır, bu kurslar için para harcarım	O	O	O	O	O
Yakıt tasarrufu yapabilmek için aracımı fazla kullanmam	O	O	O	O	O
Enerji tüketimi az olan eşyaları tercih ederim	O	O	O	O	O
Aldığım elektronik eşyaları ekonomik moda kullanmaya özen gösteririm	O	O	O	O	O
Elektrik tasarrufu yapmak için düşük güçte lamba kullanmaya çalışırım	O	O	O	O	O
Modası geçmiş ürünleri onararak kullanılabilir hale getiririm	O	O	O	O	O
Düşünmeden satın alma davranışından bulunmam	O	O	O	O	O
Alışveriş yapmadan önce ihtiyaçlarımı belirler, liste	O	O	O	O	O

yaparım					
Boş zamanlarımı fazla para harcamayacağım bir şekilde geçirmeye çalışırım	☐	☐	☐	☐	☐
Ürün alırken 2. el pazar araştırması yaparım	☐	☐	☐	☐	☐
Çocuğum büyürken çok fazla kıyafet almamaya çalışırım	☐	☐	☐	☐	☐

30. Kullandığınız krediyi aşağıdaki harcamalarınızda hangi sıklıkla kullanırsınız?

	Her zaman	Genellikle	Bazen	Çok seyrek	Hiçbir zaman
Gıda Harcamaları	☐	☐	☐	☐	☐
Giyim Harcamaları	☐	☐	☐	☐	☐
Sağlık Harcamaları	☐	☐	☐	☐	☐
Borç (kredi kartı, kredi vs.) ödemeleri	☐	☐	☐	☐	☐
Elektronik aletler, beyaz eşya ve diğer ev eşyası	☐	☐	☐	☐	☐
Tatil, eğlence ve sosyo-kültürel etkinlik	☐	☐	☐	☐	☐
Konut harcamaları	☐	☐	☐	☐	☐
Eğitim-Öğretim harcamaları	☐	☐	☐	☐	☐
Düğün nişan harcamaları	☐	☐	☐	☐	☐

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Bahar TURGUT
Doğum Tarihi ve Yeri : Kadıköy / 19.03.1993
E-posta : bahar.alyar@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Ön Lisans** : 2013, İstanbul Gedik Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Programı
- **Lisans** : 2015, Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü
- **Yüksek Lisans** : 2019, İstanbul Gedik Üniversitesi, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Programı